

Petar Šimunović

OJKONIMIJA OPĆINE DVORA NA UNI

Na prostoru današnje dvorske općine zbivale su se od kraja 15. do kraja 18. stoljeća neprekinute mijene i smjene starosjedilačkog hrvatskog i novovjekog, pridošlog zajedno s osmanlijskim osvajanjima, srpskog pučanstva. Bilo je vrijedno, na temelju mjesnih imena, istražiti i opisati: je li bilo, i koliko, i kakvih hrvatskih naselja i hrvatske privrede u srednjem vijeku u tom kraju, ili je srpski živalj, kako se katkad neznanstveno tvrdi, dolazio na pusta, neraskršena i neobrađena zemljišta, koje je on branio i privodio kulturi. U ovom radu pokazuje se kako je u srednjem vijeku dvorsko područje bilo najnaseljeniji prostor ondašnje Slavonije, kako to pokazuju imena naselja tada potvrđena. Količina, starost, razmještaj tih naselja, njihov feudalni i crkveni status, njihova ovisnost o feudalnim gospodarima, te društvena motiviranost imena kao svjetonazor puka koji ta imena stvara i njihovi jezični likovi upozoravaju na starost postanja naselja i imena, na bogatu materijalnu i duhovnu kulturu puka, na staleške i gospodarske odlike, na jezičnu pripadnost tih imena. Ona svojim leksičkim i onomastičkim sadržajima i jezičnim likovima odražavaju zemljopisni prostor kojim su motivirana i način življenja na tom tlu, što je također sadržaj tih srednjovjekovnih toponima. Srpski živalj, koji je od kraja 15. stoljeća stalno nalazi pribježište na tom prostoru, naseljava se već u postojeća i velikim dijelom već opustjela naselja, u novoosnovane zaseoke oko njih, te po drugim strateškim prostorima. Imena naselja koja stvara srpski puk bitno se razlikuju od zatečene hrvatske ojkonimije. Njegova su imena motivirana porodično-zadružnim življenjem, patronimskim imenima u množini, te ne označuju, kao naslijeđena imena, odlike tla, nego ljude koji na tom tlu žive. Ti patronimski ojkonimi imenuju samo naselja, i to naselja zaselačkoga statusa, raštrkanoga ustroja, katunskoga tipa, te oblikom imena i njegovim leksičkim i zemljopisnim sadržajem odudaraju od starije hrvatske ojkonimije na ovom prostoru, gdje se danas nalaze tek bijedni ostaci nekadašnje hrvatske prisutnosti, pogotovu u naseljima uz Unu, u rudogorju oko Gvozdanskog i oko nekadašnjega grada Zrina.

1. Dvorska općina je opkoljena graničnim općinama Glinom, Petrinjom i Kostajnicom, te s bosanske strane općinom Bosanska Krupa i koritom rijeke Une. S navedenim hrvatskim općinama čine krajinu Baniju. Zbog banske uprave tim područjem, od g. 1704. zvalo se to područje *Banska krajina*, *Banske zem-*

lje, *Banovina* i *Banija*. Potonje ime, tvoreno od imenice *ban* sufiksom *-ija* (*ban* + *-ija* = *Banija*)¹, sasvim je prevladalo. Atribut *banski* sačuvao se, među ostalim, u dvorskim ojkonimima: *Banska Struga* i *Bansko Vrpolje*. Ime *Banya* (= "Banska zemlja") navodi se već u 14. stoljeću. Dvorsko područje moglo bi se slikovito obuhvatiti bilima Trgovske i Zrinske gore, odnosno prekriti porječjem rijeke Žirovca, na čijem se utoku u Unu nalazi Dvor, središte općine.

Sva važnija dvorska naselja nastala su uz vodotoke. Uz Žirovac se prostiru: Gornji i Donji Žirovac, Komora, Gvozdansko, Trgovi, Grmušani itd.; uz potok Ljubinu su: Ljubina, Bašići, Devetaci, Borojevići; uz Sočanicu su: Sočanica, Rudići; uz Čemernicu: Podunavci, Maleševići; uz Javnicu: Javnica, Kotarani, Nesvanulice; uz Stupnicu: Gornja i Donja Stupnica, Ljeskovac; uz Oraovicu: Oraovica, Riječani, Lotine; uz Goricu: Lazarevići, Riječani; uz Gvozdansko, uz Zrinčicu je Zrin; uz Divušu je naselje Divuša... Uz Unu i njezine pritoke nalaze se Donji Dobretin, Matijevići, Dvor, Zamlača, Struga, Unčani, Golubovac, Kozibrod, Kuljani, Volinja...

Uočava se kako su mnoga imena potoka postala imena značajnijih naselja: Bujnja, Divuša, Čemernica, Grabovica, Javnica, Kirišnica, Kosna, Ljubina, Javornik, Oraovica, Stupnica, Volinja, G. i D. Žirovac. Neki su potoci nazvani po imenima naselja: Majdanski potok (:Majdan), Zrinčica (:Zrin), Pedljeвица (:Pedalj), te Sočanica i dr.

U ovom kraju, gdje su tekućice u gospodarskom smislu imale važnu ulogu, mnoga su imena hidronimske motiviranosti. Takva su, uz već spomenuta imena naselja, *Zamlača* (:mlaka), *Kozibrod* (:brod "gaz", "prolaz"), *Kirišnica* ("podvodno zemljište uz tekućicu"²), *Svinjica* (nazvana po zavojitu, svitu koritu³), *Barnjača* (:bara), *Narda* (:нарѣтъ "zemljište za rtom"⁴), *Melnice* (:mel "prud", "pijesak"⁵), *Banska Struga* ("graba", "prolaz", "duboko korito rijeke"), *Mutnica* i *Mračaj* (po kvaliteti vode), *Javnica* (:jama). Nekoja od tih imena zapisana su već u srednjovjekovnim vrelima, u kojima, npr. u hidronimu *Pounje* (= predio uz Unu), prepoznajemo današnje naselje Unčani, a u imenima *Strgar*, *Vzturgar* (= St(u)rgari), čardak na ušću istoimenog potoka, koji se danas zove Srebrnjak.

Količina hidronima daje zornu sliku fizičkog i gospodarskog izgleda ovoga gorovitoga kraja niz čije obronke teku potoci poput riblje kosti ka koritu rijeke Žirovca, od njezina izvora do utoka u Unu, i dolinom potoka Zrinčice.

1 Usporedi toponime *Srb-ija*, *Ćičar-ija*, *Vlah-ija*, *Bask-ija* itd. Ime *Banya* (Banja, tj. Banova zemlja) navodi se uz toponim *Dvor* već u 14. stoljeću. CD, 18, 374.

2 R SANU, 9, 490.

3 Usporedi česta "sinonimna" imena tekućica: *Krivaja*, *Krivuša*, *Zavojna* i sl.

4 Usporedi *Nard* i *Nardska shela* blizu Osijeka, *Nart*, selo u Poljicima i selo oko Samobora, G. i D. *Narta* blizu Čazme, te *Nartak* u susjednoj kostajničkoj općini.

5 *Melnica* je potok u Zamlači, ali je čest ojkonim u Lici i drugdje.

2. Dvorsko područje već je u srednjem vijeku bilo gusto naseljeno.

2.1. Najstarije toponimijske potvrde datiraju iz 13. stoljeća, kad ovim krajem gospodare knezovi Vodički – Babonići, koji se, nakon proširivanja posjeda na istok, nastanjuju u gradu Blagaju na Sani i počinju nositi pridjevak Blagajski. Isprave o utvrđivanju dobivenih posjeda spominju g. 1265. *Žirovac* (Sirnouicha) i *Stupnicu* (Stopnicha⁶), a u Pounju g. 1278. *Vukov* (otok) (Wlkon⁷), koji se odnosio na unski otok s nekoliko manjih otočića (*Vukova sela* “imanja”) nedaleko Struge, od kojih se onaj najveći zove *Vidorijska ada*, po mađarskom liku osobnog imena *Vidor*⁸ (= Vitus). Godine 1287. spominje se posjed *Ped(alj)* (Peed⁹). Ondje je kasnije nastao grad istoga imena, koji je, zajedno s utvrđenim gradovima Zrinom i Gvozdanskim, bio braničem toga područja¹⁰. U 13. stoljeću zabilježeni su još ovi posjedi: *Ljubina* (Lubugn¹¹, 1242), *Svinjica* (Zuynnicha¹², 1282), *Pounje* (Pouona, possessio¹³, 1278) kod današnjih Unčana, *Javnica* (Jamnicha¹⁴, 1283) i *Zakopa* (Zakop¹⁵, 1294).

Taj pregršt toponima iz 13. stoljeća na današnjem dvorskom području odnosio se na posjede uz Unu (Pounje) i uz potoke, tj. na zemljišta pogodna za obradu. Svi su toponimi motivirani osobitostima tla, pokazujući tako: koja su to obilježja srednjovjekovnom puku bila bitna, te koja su imena motivirana manufakturnim zanimanjima tamošnjih žitelja, kako je to vidljivo npr. u toponimu Stupnica (u vezi sa stupama za valjanje sukna na potoku, koji je dobio takvo ime). Ti prvi spomenuti posjedi bili su već tada jezgre budućih naselja, u kojima će se u većem ili bitno manjem postotku hrvatsko pučanstvo zadržati do danas.

2.2. U 14. stoljeću spominje se grad *Zrin*, najprije kao *locus Zyrn*, 1302, a onda kao *kastrum (Zyrin, 1328*¹⁶) oko kojega su prostrani posjedi vlastelinstva Babonića, a u podgrađu su već prije bila podignuta staništa slugā i kmetova, jer

6 CD, 5, 347–8, iz g. 1287.

7 *Terras Pouna, insula Wlkon* (vjerojatno: **Wlkou* = Vukov) *vocatam, cum allis parvis insulis in flumen Wen existentibus* (CD, 6, 278).

8 Vidi Lado János, *Mágyar utónevelőnyv*. Budapest 1972, 274.

9 CD, 6, 607, iz god. 1328.

10 E. Laszowski, *Hrvatske povijesne građevine*, I, Zagreb 1902, str. 106 (*Pedalj-grad*).

11 CD, 4, 168, iz g. 1242.

12 CD, 6, 414.

13 CD, 6, 278, iz 1268.

14 CD, 6, 436.

15 CD, 7, 185.

16 CD, 8, 27, iz g. 1302. Ime *Zrin* i slični toponimi: *Prizren, Ozren, Ozdrin*, imena i prezimena - *Ozren, Ozretić, Ozrinović* itd. tumače se korijenom koje je u glagolu *zrēti* “motriti”, usp. *obzor, zrenik, zurilo* i sl. V. Putanec pokušava u navedenim toponimima tražiti supstratno, ilirsko porijeklo. Vidi: V. Putanec, *La racin illyrienne ger < i. – e. guer “montague, bois, forêt” dans la toponymie substratique*. Atti e memorie, del VII Congresso internazionale di scienze onomastiche, 2. Firenze 1962–1963, 347–358.

se ondje 1334. godine spominje, očito već starija *ecclesia beate Virginis de Zrin*¹⁷.

U isto vrijeme s utvrdom Zrinom spominje se i grad *Pedalj* (*Pedwar*, 1328¹⁸), *Gornja* i *Donja Javnica* (*superior et inferior Jamnicza*, 1328¹⁹), posjed *Sočanica* (*Zolchonycza*, 1328²⁰), *Podovi/Podovljani* (*Podunlan*, vjerojatno *Podoulan*, 1328²¹), te posjed *Grandā* (*Grandya*, 1334²²) kod današnje Divuše, te posjed *St(u)rgari* (*Vzturgar*, 1328²³) u predjelu današnjih Matijevića.

Sredinom 14. stoljeća prodaju Babonići svoje zrinsko vlastelinstvo i ono dolazi u posjed knezova Bribirskih. Oni su se tada, upravo po gradu Zrinu, prozvali Zrinskima. Zrinski su postupno uvećavali imanje i popunjavanjem novim posjedima unutar svojih dotadašnjih posjeda. Tako 1347. dobivaju važan posjed *Lešnicu* (*Leznycha*, *possessio prope castrum Zyryng^h*²⁴), koji je bio kasnije istaknuti Wasserburg na Uni. Godine 1398. nagodili su se pred mirovnim sucima Stjepan Babonić i Pavao Zrinski o podavanjima u *Banji* (Banya "banov posjed") i *Dvoru* (ili *Dvorcu?*). Imenica dvor kao termin u značenju "gospodarstvo", "marof", "majur", "villa", "grandā", ovdje zapravo Hof do Podovljana, prilično je česta u toponimiji nekadašnje zagrebačke županije²⁵.

Toponimi zabilježeni u 14. stoljeću pokazuju s obzirom na one iz 13. stoljeća nove motivacijske skupine: a) topografske značajke: *Jamnicza* (: jama), *Podunlan* (ili *Podoulan*) (: *pod* "zaravan na proplanku"); b) fitonimi: *Leznycha* (: *leş* "šuma"), *Grabrounycha* (: *grabar*); c) odlike zemljopisnog objekta: *Zyryng* (: *zrēti* "motriti"). Imena *Zrin*, *Ozren*, *Prizren* i sl. dobivaju vrhovi koji su prikladni kao zrenici, straže, motrišta, razgledi, od kojih su upravo ovdje na nekoliko mjesta toponimi Stražbenica, Cezarov razgled, Zrin) i *Pedalj*, koje se ime vjerojatno prvo odnosilo na posjed i bilo je motivirano zemljišnom mjerom: *ped(alj)* kao u mnogih toponima u kojima su imenice: *sežanj*, *stopa*, *noga*, *lakat* i sl. Navedene semantičke skupine koje se odnose na izgled tla, biljni pokrov i osobitosti zemljopisnih sadržaja prisutne su u najstarijim toponimijskim slojevima jer su najnaravniji, najneposredniji načini imenovanja. Prisutna su još dva motiva, i ta se imena odnose na naselja: a) na stanovnike dotičnoga područja: *Zolchonycza*,

17 J. Buturac, *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*. Starine JAZU, 59. Zagreb 1984, 45.

18 CD, 6, 607.

19 CD, 9, 419.

20 CD, 9, 414–416.

21 *Ibidem*.

22 CZ, 11/1, 125.

23 CZ, 11/2, krivo poistovjećen s Banskom Strugom.

24 CD, 11, 436.

25 Za toponim *Banja* v. CD, 18, 374, a toponime s imenicom *dvor* u osnovi: *Dvor* (1597), *Duoran* (1327), *Duorische* (1399), *Duorchnicha* (1249) — sve u nekadašnjoj zagrebačkoj županiji v. CZ, 11/1, 100–101.

Zelchnicza (= Sočanica < *Selčanica < *Selčani "stanovnici selca"), *Vzturgar(i)* (= St(u)rgari), *Podunlan* (ili = *Podoulan* Podovljani "stanovnici na Podovima") i b) imena koja označuju izravno gospodarska staništa, kao što su *Duorch* (= *dvor(e)c*) i galsko pohrvaćeno ime *Grandya* god. 1328. (= Grandča, francuski *grange* "ambar", "farma topuskih cistercita na mjestu današnje Divuše"²⁶). Dva potonja toponima pripadaju imenskom sloju razvijenijeg društvenog poretka, a odraz su svjetovnih (dvor), crkvenih (grandča) i uopće posjedničkih (banja = banova) feudalnih prilika toga hrvatskoga kraja u 14. stoljeću.

Svi toponimi 13. i 14. stoljeća koji se navode kao posjedi i gospodarstva već su tada bili začeci naselja, čija su imena s tek neznatnim preimenovanjima preživjela burna stoljeća i uglavnom su sačuvana do danas. Zauzimala su područje uz Unu od Matijeveća (Sturgari) do Divuše (Grandya), zemljišta na pritocima rijeke Žirovca (G. i D. Žirovac, Ljubina, Sočanica, Javnica), prostor oko Pedlja i uz potok Stupnicu te zemljišta u Zrinskoj zavali. Bili su to najkvalitetniji posjedi na tadašnjim vlastelinstvima pod okriljem utvrde Zrin, na kojima se u to doba spominju župe u Zrinu, Pounju (Unčanima) i Žirovcu²⁷.

Povijest koju onomastičar može odčitati iz imena lokaliteta nalazi potvrdu u povijesnim zbivanjima. Ovaj se pitomi kraj u Pounju razvijao tijekom srednjega vijeka prilično mirno. Sve do 1480. godine većih naseljavanja na prostor današnjeg dvorskog područja nije bilo. Taj prostor bio je u relativno mirnom razdoblju srednjega vijeka jedno od najnaseljenijih područja cjelokupne tadašnje Slavonije. Tadanje hrvatsko pučanstvo sačinjavali su seljaci slobodnjaci (liberi homines), kmetovi (coloni marturarii praediales) i neslobodni seljaci (servi) bez ikakvih prava. Uz njih je po varošicama bilo trgovaca, obrtnika, a uskoro i rudara po tamošnjem rudogorju. Većinu posjeda držali su plemići, u prvom redu Zrinski i Blagajski, koji su sve više podčinjavali slobodna bratstva i plemenske općine. Sve okrutniji način feudalizacije nailazio je na otpor, koji se očitovao krajem 15. stoljeća, a pogotovu u 16. stoljeću preseljavanjem pučanstva u Bosnu, u tursko područje, te dragovoljno primanje islamizacije i dažbina koje su im očito bile snošljivije.

2.3. U 15. stoljeću nastaju i među posjednicima Zrinskih smutnje oko prava na posjede. Godine 1410. Petar, sin Pavla Zrinskoga, dobiva na upravljanje istočne predjele kojima je pripadalo selo Zrin, te posjedi Gornje i Donje Oraovice (*Rehovna*, 1410²⁸) i Divuša (*Dewssa, possessio alia parte montis Zrin*²⁹). Petar je na tom području upotpunjavao svoj posjed kupivši 1451. od vlastelinā iz Bro-

26 Na Glavaševoj karti nalazi se jugozapadno od današnje Divuše na Uni. Podatak iz CZ, 11/1, 125.

27 J. Buturac, o. c., 46–48.

28 Godine 1410: *Orehouicha inferior, Orehaucha superior possessio ad castrum Zryn*. Mályusz Elemér, *Zsigmondkori oklevéltár II/2*. Budapest 1951–1958, 7517. Navedeno po CZ, 11/1, 42.

29 CZ, 11/1, 77.

kunove Gore (de *Bukunowa (gora)*, 1429³⁰) posjede *Hudetyn* (1485, današnji *Udetin*), *Werhpolye* (1485, današnje *Bansko Vrpolje*), *Lesnychu* (1435, danas izgubljeni toponim *Lešnica*), te *Škrljevo*, *Zbičnju* i *Sliuje*³¹, koji su bili izvan današnjega dvorskoga područja.

U tom kraju nakon 1463. obitelj Zrinski započinje rudarenje, osobito u rudnicima srebra i olova. Tada se podiže Gvozdanski (grad), središte rudokopa, okolnih posjeda i kao obrambena utvrda protiv Turaka, čiji su upadi na ovo područje već bili otpočeli. Stoga se u drugoj polovici 15. stoljeća osim Zrina, Pedlja i Gvozdanskog podižu i druge manje utvrde kao feudalna središta i zakloništa: u Stupnici, Jamnici, Lešnici i na Dobroj Njivi, tj. na unskom otoku kod današnjih Kuljana.

Pod glavna utvrđena feudalna središta pripadali su posjedi i sela, i to:³²

Zrin: *Divuša* i *Grabovnica*, dok su se posjedi Lovča–Selo, Jamomet, Tisovac, Dolinovac, Zapolje, Škriljevo, Bokunova Gora, Preč, Glogovac, Zapolje, Novo Selo prostirali uglavnom na prostoru današnjih općina Kostajnice, Gline i Petrinje.

Pedalj: *Novi Trg*, *Novo Brdo* (vjerojatno današnji Šamarički, odnosno Zrinski Brđani), *Hudetin* i *Vr(h)polje*. Ostali navedeni posjedi: Sleven, Jurmanova Sela, Brizje, Vešičje, Komarica dr. došli su pod upravu Pedlja 1488³³, a nalazili su se na prostoru izvan današnjeg dvorskog područja.

Gvozdansko: *Gvozna* (selo) i *Kneže* (ako se odnosi na dvorske Kneževljane).

Stupnica: *Gornja* i *Donja Stupnica*, dok je Podzavrški na kostajničkom području.

Jamnica: *Sočanica*, dok je posjed Trnovac izvan današnjeg dvorskog područja.

Lešnica: *Začretje* (semantičkim poistovjećivanjem vjerojatno današnja Zamlača), *Vukova Sela*, *Javornik*, *Str(u)gari*, dok je posjed Trstenica na današnjem glinskom području.

Dobra Njiva: *Volinja*, *G.* i *D. Oraovica*, *Pounje* (= Unčani). Posjedi: *Semidrag*, *Završje*, *Dravska* (villa ad Gora), *Grgurovo Selo*, *Berkis* (*eclesia sanctorum Cosme et Damiani de Berkis*; *Buturac*, 47 = Berkiševina na utoku Gline) i dr. bili su izvan današnjeg dvorskog područja.

Do kraja 15. stoljeća u vrelima se navode još ovi posjedi:

30 *Brokunova Gora* koja se u vrelima često spominje kao središte vlastelinstva, po J. Buturcu (o. c., 84) bila je vjerojatno na mjestu današnjih Pavločana kod Jaske.

31 Godine 1485. *Zlywe ad Goram pertinens* (CZ, 11/2, 121).

32 I. Kukuljević Sakcinski, *Zrin grad i njegovi gospodari*. Zagreb 1883, 49–50.

33 I. Kukuljević Sakcinski, o. c., 50–51.

Zamlachya (1407, *Zamlača*³⁴), *Dobrethyn* (1429, *Dobretin*³⁵), *Germussa* (1434), ako je dvorski toponim od kojega se tamo izvode god. 1774/75. *Germo-chani*³⁶.

2.4. Početkom 16. stoljeća spominje se ime lokaliteta Katarina (danas u množinskom liku *Katarine*) na području Donjeg Javornja, za koji se toponim drži da je u vezi s franjevačkim samostanom sv. Katarine, koji je osnovao Nikola III. Zrinski³⁷. Godine 1509. spominje se u Pounju *Brodski*, jedno od mnogih imena za utvrdu Novi Novi (*Zrinski Novi* i dr.), sjeverno od utoka Sane na lijevoj obali Une. Stoljeće kasnije spominje se utvrda *Goritska*³⁸ (= *Gorička*), koja se 1689. godine sa Zrinom, Gvozdanskim i Pedljom smatra važnom obrambenom utvrdom toga cjelokupnog prostora³⁹.

Navedena toponimija dočekala je turska osvajanja koja započinju padom Bosne 1463, a postaju učestalija krajem 15. stoljeća poslije Krbavske bitke 1493.

Toponimi koje bilježimo u 15. stoljeću uklapaju se u već spomenute semantičke skupine: **a**) geografske karakteristike tla: *Vrpolje*, *Dobra Njiva*, *Začretje* (: *čret* "močvarište", "mlaka"), *Zamlača* (: *mlaka*), *Novi Brod*, *Brodski* (: *brod* "pregaz"), *Gorička* (: *gorica*); **b**) biljni pokrivač (fitonimi): *Oraovica*, *Javornik*, *Gvozna/Gvozdansko* (: *gvozd* "šuma"), *Grmušani* (: *grm*); pojavljuje se mala zoonimska skupina: *Volinja* (: *vol*), te nova posjedovna skupina tvorena od antroponima kojoj pripadaju toponimi: *Vukova Sela*, *Hudetin* (posjed ili sl.), *Dobretin* (posjed), *Banja* (= *Banova), *Kneže* (= *Kneževo). Posjedovna značenjska skupina toponima dolazi do izražaja u feudalnom poretku kad imenovatelja manje zanima *kakav je, koliki je i gdje je* dotični zemljopisni sadržaj koji treba imenovati koliko mu je važno istaknuti čiji je dotični posjed. Čestim imenovanjem po vlasniku i česta mijenjanja vlasnika mnoga posjednička imena mijenjala su svoje likove. Tako se nekadašnja *Vukovska sela* danas nazivaju *Vidorska sela*, a s turskim osvajanjem mnogi lokaliteti dobivaju imena po turskim antroponimima (*Mujino polje*, *Aginac*, *Hasanov grob* i sl.).

Srednjovjekovna dvorska zemljopisna imena nose pretežito geografska obilježja (jama, mlaka, čret, zakop, njiva, gora, svinjica, pod, struga), ističu biljni pokrivač (gvozd, les, grm, lub, grabar, javor, orah), upozoravaju na obradu tla (polje, njiva), svjedoče o naseobinama (selce, dvor, granda), izražavaju obrambe-

34 CZ, 11/2, 181 i *Starine JAZU*, 39, 289.

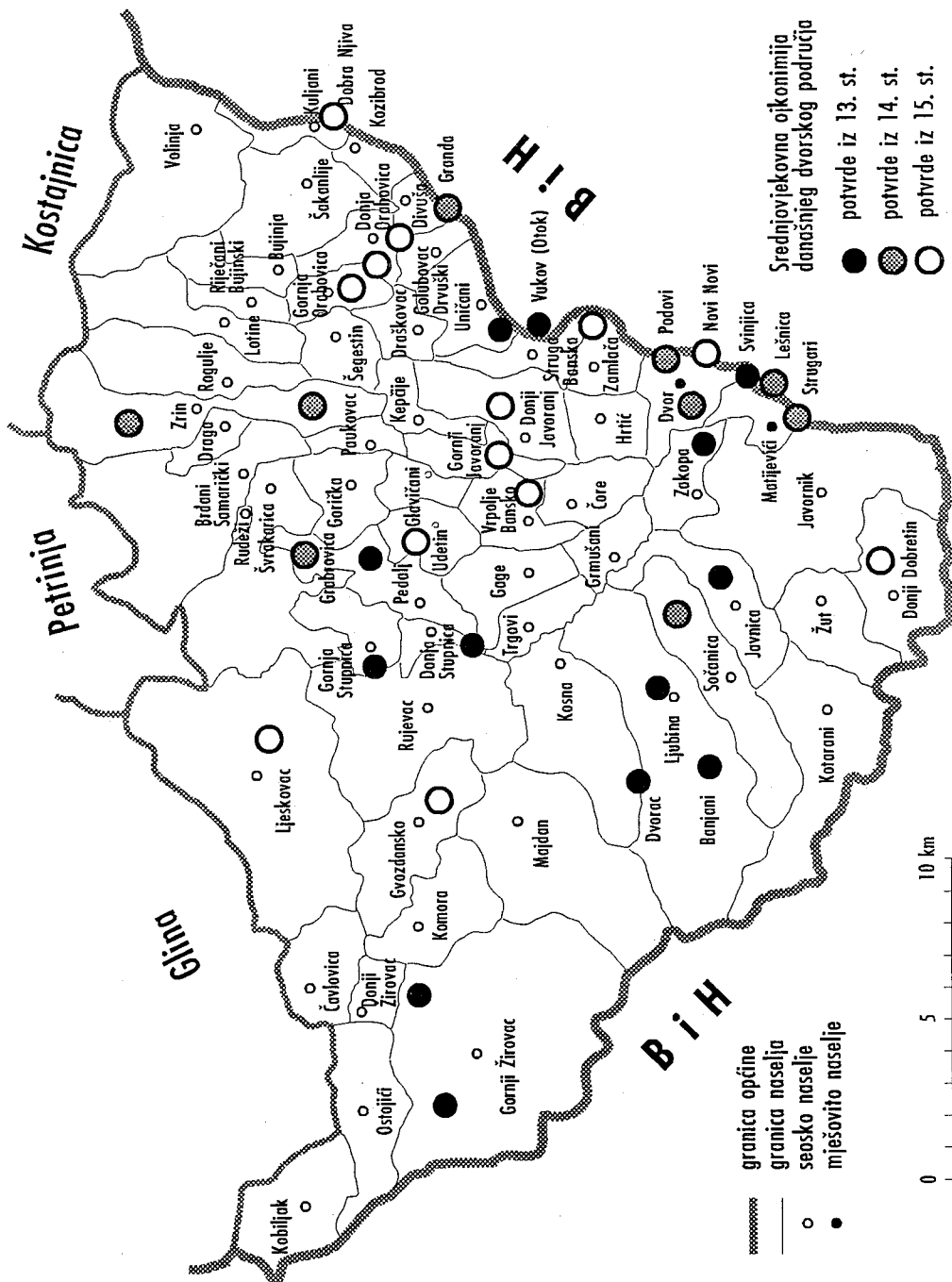
35 *Monumenta Hungariae Historica*, I. Diplomataria 1,28. Budapest 1857–1948, 293, *Zbornik Histojskog instituta JAZU*, 3, 1960, 576.

36 E. Laszowski, o. c., 128.

37 *Idem*, 125.

38 Na Glavaševoj karti iz 1673: *Goritska* (CZ, 11/1, 114).

39 Uzme li se u obzir da su se tada na području Gvozdanskog, Majdana, Ljeskovca i Bešlinca (k. o. Rujevac) kopale rude srebra i olova, te su utvrde dobivale na važnosti. Vidi E. Laszowski, o. c., 125.

nu namjenu na uzvisinama (*Zrin, Gorička*), te imenuju posjedovatelje imanja (*knez, ban, Vuk, Dobreta, Hudeta*).

Gotovo su svi srednjovjekovni toponimi na prostoru današnje dvorske općine hrvatskoga porijekla. Kako imena odabire i oblikuje puk koji tamo prebiva i u jezičnom idiomu kojim se svakodnevno služi, ova imena svjedoče i o nacionalnom sastavu toga pučanstva.

S obzirom na tvorbu ta srednjovjekovna toponimija pokazuje svoje razvijenije likove. Osim toponima *Dvor, Zrin, Grandča*, koji su zapravo toponimizirane imenice bez afikslnih dodataka, i množinskog lika *Podovi/Podovljani*, i u ovoj toponimiji prevladavaju tvorenice, i to:

a. sufiksne izvedenice: **-alj**: *Pedalj*; **-ica**, dodan na pridjevsku osnovu vrši univerbizaciju dvočlanog imena: **Jamna rijeka > Jamnica, *Žirovna rijeka > Žirovnica* (danas *Žirovac*), **Rijeka sa stupama > Stupnica*, i dalje: *Grabrovnica, Lešnica, Orehovica*; **-ina**: *Ljubina*, **-nik**: *Javornik*, **-uša**: *Divuša, Grmuš(ani)*; **-ari**: *Strugar(i)*, **-'ani**: **Gvozdani* (od čega: *Gvozdansko*), **Selčani* (od čega: *Sočanica*, v. ovdje *Rječnik*);

a.a. pridjevske tvorbe: 1. od osobnih imena: **-j**: *Banja Kneže*; **-in**: *Dobretin, Hudetin*, **-ovo**: *Vukovo*; 2. od topografskih imenica: **-na**: *Gvoz(d)na, Kos(t)na*, **-ski**: *Gvozdanski, Brodski, Gorička*. Uz te pridjevske likove iščezli su apelativi s geografskim značenjem kao manje obilježeni član u identifikaciji (razlučivanju) zemljopisnog sadržaja: *Gvozna* (*rijeka), *Gvozdanski* (*grad), *Brodski* (*grad), *Hudetin* (*posjed), *Kneže* (*polje) itd.

b. prefiksne izvedenice: *Pounje, Zakopa, Zamlača, Začretje, Vrpolje*.

c. dvočlana toponimijska imena: *Dobra njiva, Vukova sela...* te česti atributi gornji (*superior*), donji (*inferior*) uz pojedine ojkonime (*Žirovnica, Orehovica, Stupnica* itd.), koji se javljaju povremeno, neustaljeno i ne možemo ih za ovo razdoblje smatrati postojanim dijelovima dotičnih imena.

Ova srednjovjekovna dvorska toponimija u doba njezina prvoga spomena imenovala je posjede (*possessiones*), gospodarstva (*villae*), male seoske nastambe (*pagi*) i odolijevala je idućim stoljećima njoj nesklone povijesti, pune pustošenja, raseljavanja i naseljavanja, te se održala do danas, kada većina tih toponima imenuje istaknuta naselja današnje dvorske općine. Čak ti ojkonimi imenuju katastarske općine, kojih su međe više-manje povijesni trag nekadašnjih posjeda na feudalnim vlastelinstvima. Te katastarske općine, čije začetke naslućujemo u srednjem vijeku, pokrivaju golem prostor današnje dvorske općine.

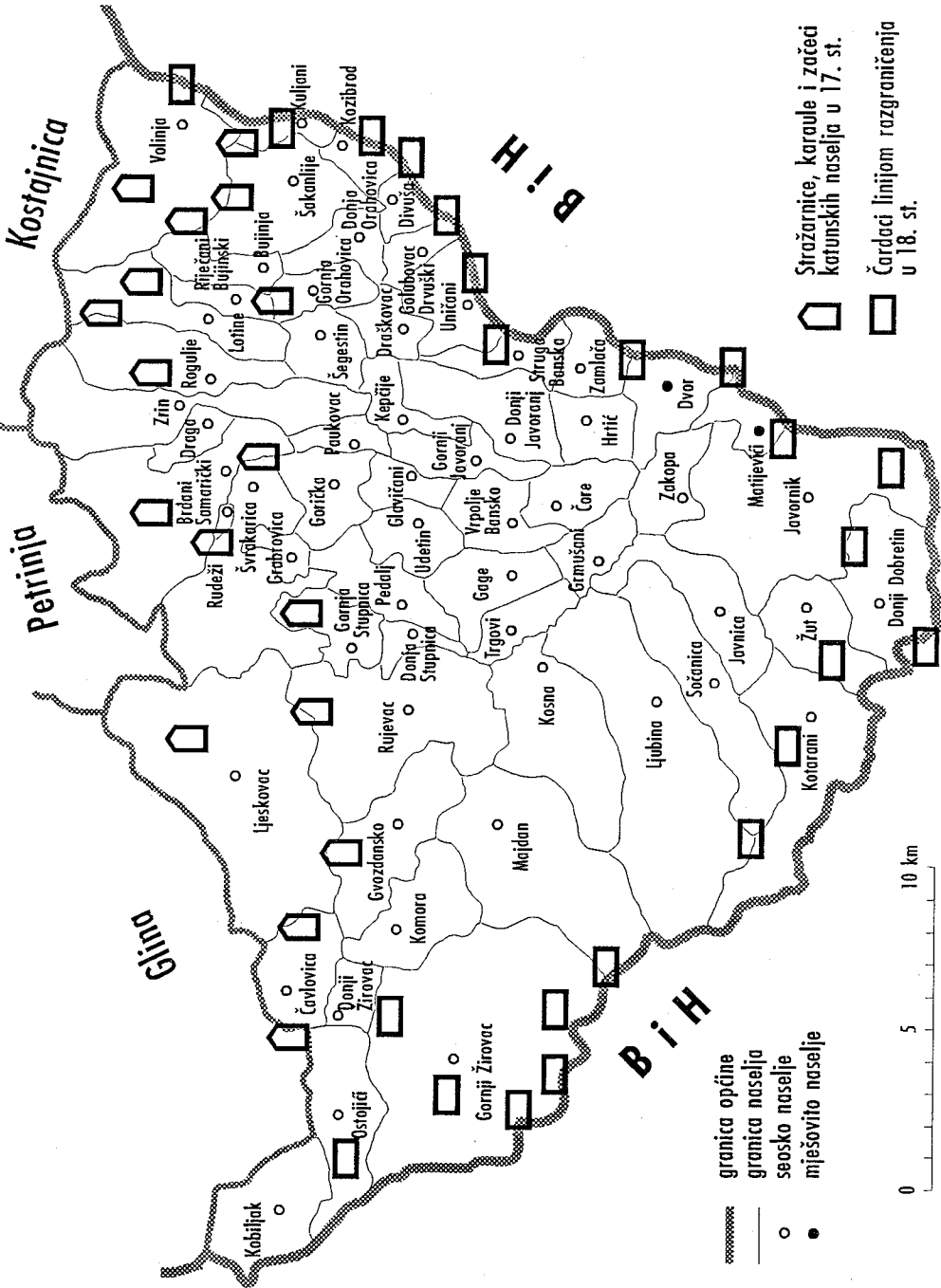
2.5. Sa 16. stoljećem i u povijesnom i u toponimijskom smislu nastaje na prostoru današnje dvorske općine razdoblje neprekinutih ratova s Turcima. Nikola III. Zrinski prodaje nadvojvodi Ferdinandu utvrde *Novi* i *Dobru Njivu* na Uni u nadi da će tako bolje zaštititi svoja imanja u unutrašnjosti podalje od Une. Tada započinje krajiška vojna uprava nad tim područjem i češća turska haranja tamošnjih kmetskih naselja, koja su bila nebranjena, mahom drvena, te lako

izložena ognju i razaranju. Zbivala se ta drama sve do kraja 17. stoljeća, do turskoga poraza pred Bečom (1683) i mira u Srijemskim Karlovcima (1699). Mnogobrojna kmetska sela bila su gospodarski opustošena, spaljena i napuštena. Seljaci su postajali turski sužnjevi, ili su bježali prema zapadu i sjeveru, sve do Burgenlanda. Računa se da je godine 1580. samo iz Pounja odselilo u Gradišće oko 40.000 Hrvata. Te su Hrvate doseljene s rijeke Une, Sane, Kupe i Save nazivali po njihovoj staroj postojbini *Wasserkroaten*. Preostalo pučanstvo štitila je, koliko je mogla, krajiška granična straža. Turci su zaredom osvajali Lešnicu, Pedalj (1558), te Kostajnicu i Novi (1566). Doista, polovica 16. stoljeća predstavlja vrhunac turskih osvajanja. Tada nastaju najveći zbjegovi hrvatskog pučanstva s današnjeg dvorskog područja. Onaj puk koji se nije dao u seobu turska je vojska vodila u sužanjstvo. Mnogi su se žitelji povlačili u unutrašnjost, u šume Zrinske i Trgovske gore gdje su mogli naći pribježište za turskih provala. Njihova su imanja bivala harana, paljena, polja neobrađena ili nepožeta, pa je življenje bilo teško posvuda i za sve. U takvim nedaćama glad je stalan pratilac, s glađu su dolazile bolesti i epidemije te posvemašnja depopulacija Hrvata. Kako je domaće stanovništvo bilo malobrojno i nesposobno da obrani utvrde, vojne vlasti neke od tih utvrda ruše, a u neke dovode kraljevsku vojsku⁴⁰.

U drugoj polovici 16. stoljeća Turci osvajaju Lešnicu i Novi. Za turskom vojskom dolaze turske obitelji. Iz popisa turskih posada u Novom, Gvozdanskom i Zrinu doznajemo da je taj živalj muslimanski, koji uglavnom čini islamizirano slavensko pučanstvo iz Bosne⁴¹. Ono se naseljava na selištima Struge, Zamlače, u dolini Javornice i Stupnice. Iz toga razdoblja sačuvani su toponimi turske provenijencije i ratnih motivacijskih obilježja: *Pašin Čardak* kod Zrinja, *Čardačišta* kod Draškovca i drugdje, *Kapije* iznad Ljeskovca i blizu Gvozdanskog, brdo *Palanka* "utvrda optočena jarkom" na više mjesta, *Tavani* kod Gornjeg Javornja, *Kuljani* nasuprot utvrde Dobre Njive, koje se ime u to doba gubi i Dobra Njiva zove se *Atlagića kula*, *Kulišta*, *Kapije* i *Čardačišta* po cjelokupnom prostoru uz mnoge posjedovne toponime kao što su: *Aginac* ("agin posjed" u Grmušanima), *Pašinac* ("pašin posjed" u Matijevićima), *Odžine njive* (:hodža) u Šegestinu, *Agića njiva* u Zrinu, *Mujino polje* u Javnici, *Čukur* (= "jama") na nekoliko mjesta po Baniji i drugdje. Uz oznaku posjednika dolaze imenice ratnog semantičkog naboja: *kula*, *čardak*, *kapija*, *palanka*, te apelativi: *polje*, *njiva*, *čukur* (turski čukur "jama"), *tavani* kao obradiva zemljišta i apelativi koji označuju gospodare tih posjeda: *paša*, *hodža*, *bešlija*, *kadija*, što sve odslikava dramu toga prostora i toga vremena pod Osmanlijama. Muslimani su ondje imali značajne povlastice, koje su se očitovale u pravu na nasljedni posjed, dok je kršćanski puk bio sve više tlačten: osporavana su mu prava na zemlju, na gradnju kuće, groba, crkve. Velik

40 A. Milinović, *Od davnine. Migracije. Naseljavanje srpskog stanovništva*. Zbornik "Dvor na Uni", 1991, 59.

41 A. Milinović, o. c., 62.

dio zatečenog kršćanskog pučanstva postupno se islamizira, što se očituje u osobnim imenima koja nose i u očevim imenima koja su narodna i kršćanska: *Ilijas sin Tomaša, Džafer sin Ostoje* itd. Muslimani su činili trećinu lokalnoga pučanstva. Ikavski govor muslimanskog živilja u Pounju do danas svjedoči o njegovu nacionalnom porijeklu⁴².

Poslije turskog poraza pod Bečom 1683. muslimansko se pučanstvo povlači, i ono nadošlo, i ono ondje islamizirano. Seli u Bosnu. S njima seli i priličan broj kršćanskog živilja koji je na dvorskom području surađivao s turskom vlašću zbog većih povlastica od onih koje je imao u hrvatskih feudalnih gospodara.

2.6. U 17. stoljeću tursko-hrvatska granica protezala se grebenima Zrinske gore⁴³. Duž te granice Turci raspoređuju nove doseljenike iz Bosne. Oni im grade karaule, stražarnice (usp. tamošnje toponime Stražbenice) i obiteljske nastambe, koje su bile jezgre današnjih naselja: *Volinja, Kirišnica, Jovac, Šakanlije* (sa zaseocima), *Bujinski Riječani, Lotine, Dabići, Vukelići, Rogulje, Zrinski Brđani* (sa zaseocima), *Šurakarica, Grabovica, Gorička, Maljkovići, Ljeskovac* (sa zaseocima), *Kulište* (južna kapija prema Gvozdanskom), *Rujevac, Čavlovica, Čukur* (D. Žirovac), *Ostojići, Kobiljak* i dr.⁴⁴

Većina tih naselja spominju se u vrelima tek u 18. stoljeću.

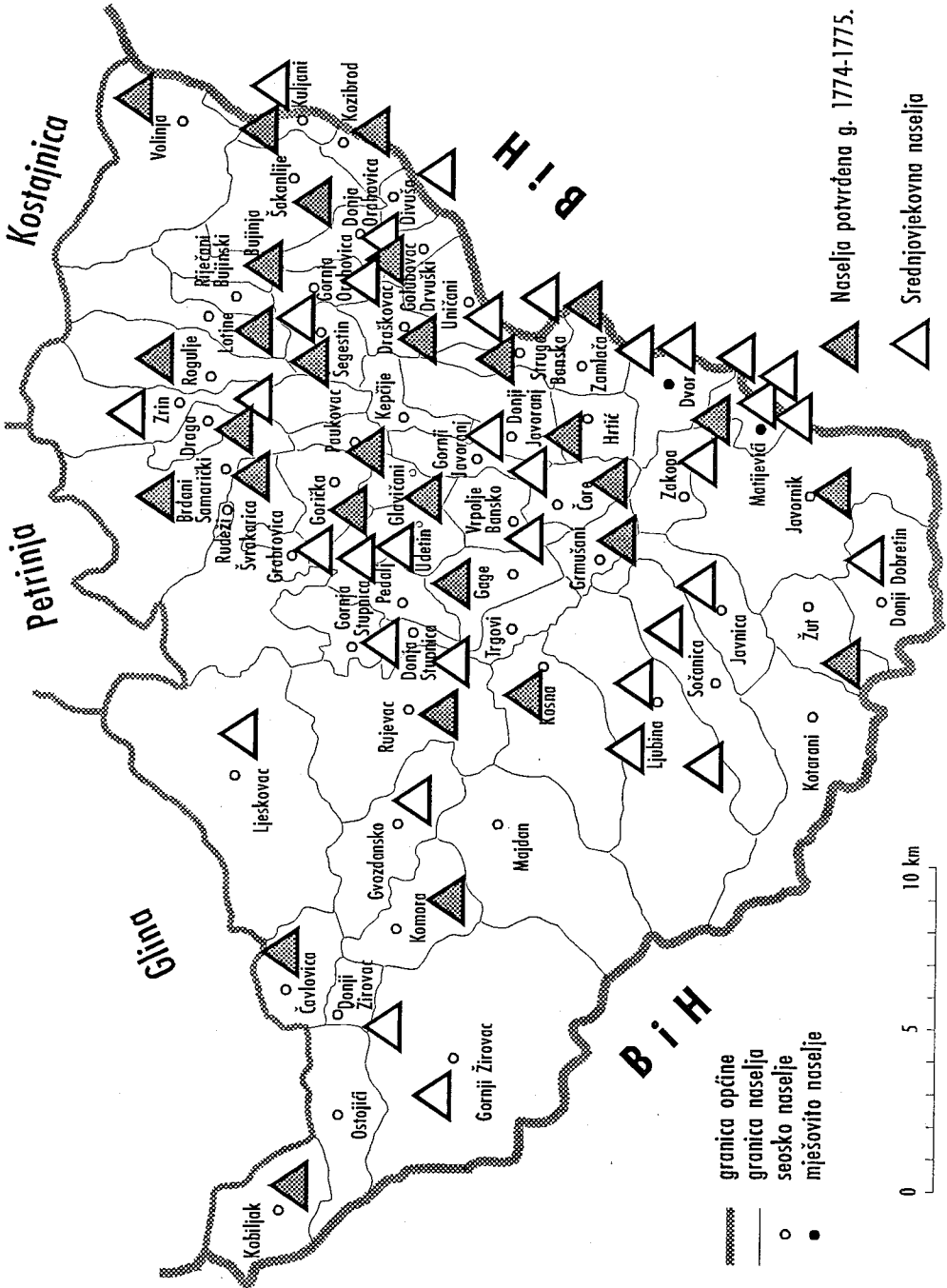
Ovdje valja spomenuti 40–ak čardaka koji se podižu od godine 1694. u kordonu s druge strane na Trgovskoj gori, od Ostojića do Strgara i Korlata linijom razgraničenja po odredbama Karlovačkog mira, a zovu se: *Popova kula* (Ostojići), *Čardačka kosa* (D. Žirovac), *Čardačišće* (G. Žirovac), *Radašnica* (G. Žirovac), *Dugačka kosa* (izvorište Radašnica), *Šašava* (izvorište Gvozne), *Ljubina, Bulačka Kruška* (Banjani, Ljubina), *Bliznica* (brdo Radović), *Gračanica* (izvorište Javnice), *Cezarov razgled* (D. Dobretin), *Oblaj* (G. Dobretin), *Javornik* (ušće Javornika), *Strgar* (Matijevići), *Korlat* (nasuprot Bosanskom Novom), *Makarov brod* (na mjestu Novog Novog), *Žirovac* (na utoku Žirovca), *Matin brod* (mlinište Kozjani između Dvora i Zamlače), *Zamlača* (na selištu), *Struga* (na suhoj otoci, lokalitet Gradina), *Mutnica* (ušće potoka Mutnice), *Stara Kula* (Unčani), *Mlinišće* (Divuša), *Kozibrod, Kuljani, Volinja* (vidi: A. Milinović, *bilj.* 48).

U sjevernom luku pružanja Zrinske gore, u kraju gdje su se otprije nalazila hrvatska naselja i utvrde *Zrin, Gorička, Pedalj, Stupnica, Gvozdansko, Žirovac*, Turci naseljavaju pretežito srpsko pučanstvo, koje je organizirano u porodično – plemenskim zadrugama, što se odražava na imenima novoosnovanih naselja. Njihova su imena porodično–patronimskoga tipa u množini motivirana imenom (nadimkom ili zanimanjem) rodočelnika. Takva su od spomenutih: *Lotine, Dabići, Maljkovići, Ostojići, Vukelići, Rogulje, Šakanlije* itd.

42 A. Milinović, o. c., 62

43 I. Kukuljević Sakcinski, o. c., 80–86.

44 A. Milinović, o. c., 63.

Čardaci koje podiže austrijska vlast krajem 17. i u 18. stoljeću locirani su s druge, južne strane i mjesto njihove gradnje uvjetovano je strateškim razlozima. Oni svojim značenjem nisu privukli pučanstvo da se oko njih naseli ni kasnije. Njihova su imena uvjetovana fiziogeografskim i strateškim osobitostima tla, a ne imenima ljudi koji ih osnivaju. Ti se objekti imenuju drugim tipom imena i njima se označuje drukčiji karakter terena. Katastarske općine koje ondje nastaju izduženijeg su lika: od granice dvorske općine, od hrpta Trgovske gore, od navedenih čardaka do rijeke Žirovca.

Čardaci, kulišta, stražišta, razgledi (kako glasi prikladan termin u imenu čardaka *Cesarov razgled*) podižu se gusto uz lijevu obalu Une od Gornjeg Dobretina i Javornika do Volinje, predjelima koji su bili obitavani od srednjega vijeka i branjeni od prvih naleta Turaka na to područje.

Dvorski je kraj bio nekoliko puta pustošen. Smjene pučanstva bile su brojne, slojevite i iz različitih krajeva. One su se osobito često zbivale krajem 17. stoljeća i kroz čitavo 18. stoljeće. Dolazilo je pretežno pravoslavno pučanstvo.

U razdoblju od 1683. do kraja 17. stoljeća bilo je nekoliko doseoba. Spominje se ona za turske protuofenzive 1690. godine. Tada se iz novskog Potkozarja doselilo mnogo srpskog pučanstva. Iz istoga kraja doselilo se tada i Hrvata u područje Zrinskog Novog, Zrina i Divuše. Austrijska vlast naseljavala ih je pretežito u Pounju, uz samu tursku granicu: Dvor, Zamlača, Struga, Unčani, Grabovac, Kozibrod, Kuljani, te oko Gvozdanskog, gdje su se bavili rudarstvom kao i prije u Majdanu i Ljubiji u Bosni odakle su prebjegli. Upravo u Pounju hrvatsko se pučanstvo zadržalo do danas.

Godine 1697. doseljava srpski živalj s Kozare i Sanske doline, te iz Like i Banije. Zbog sumnje u njihovu odanost austrijskoj upravi, austrijska ih vlast naseljava podalje od međudržavne granice koja se proteže Unom i podalje od utvrda, uglavnom na prostore G. Žirovca, Šakanlija i Zrinske zavale, gdje su se tada zasnovala i do danas zadržala mnoga srpska naselja zaselačkoga tipa. Zrinskopoljsko-novska kapetanija imala je tada 1.000 malih, uglavnom zemljano-drvenih kuća sa 10.000 stanovnika.

Najveću učestalost naseljavanja pratimo u drugoj polovici 18. stoljeća. Tada se doseljavaju bunjevački Hrvati iz Primorja i Like u pretežito hrvatska naselja Zrin i Gvozdansko, te u srpska naselja: Gage, Trgove i Bešlinac. Za austrijsko-turskog rata 1716–1718, kad je Pounje opet pripalo Turcima, iselilo se trajno 2.500 Hrvata, tako da je u Pounju ostalo tek 70–ak hrvatskih obitelji.

U isto vrijeme iz Podgrmeča, Potkozarja i srednje Bosne dolazi na dvorsko područje 10.000 srpskih doseljenika. Godine 1768. na ovom je području bilo 869 kuća srpskih graničara s oko 9.000 stanovnika, dok je u hrvatskim i mješovitim selima bilo 430 kuća hrvatskih Krajišnika sa 5.000 stanovnika. Tu demografsku sliku dopunilo je naseljavanje za tzv. Laudanova austrijsko-turskog rata 1788–1791. Seoba je bilo i kasnije. Popis iz 1800. bilježi na dvorskom području 15.000 stanovnika, od čega je bilo tek 30% Hrvata⁴⁵.

2.7. Nova dvorska naselja spominju se tek od 1774/75. na jozefinskim kartama u Austrijskom ratnom arhivu⁴⁶. Ta su naselja karakteristična po tipu ustroja (raspršene gradnje, katunskoga i zaselačkog statusa). Ona su karakteristična i po imenima koja su patronimskoga postanja u pluralnim likovima te najprikladnije imenuju takva porodično-zadružna naselja koja nastaju naglo, odjednom i nazivaju se po rodočelniku dotične naseobinske skupine.

U Austrijskom ratnom arhivu godine 1774/75. prvi put su spomenuta još ova naselja: *Beschlinaz* (= Bešlinac) i *Leszkowacz* (= Ljeskovac), vjerojatno starija naselja na mjestima srednjovjekovnih rudokopa.

Ostala dvorska imena naselja s jozefinskih karata iz 1774/75. godine razvrstali smo u ove semantičke skupine:

1. izgled tla (zemljopisni termini u ojkonimima): *Draga* "udol", *Hertich* (= rtić, rt), *Kozybrod* (:kozal i brod "prijelaz"), *Kirišnica* (= poloji uz rijeku), *Struga* ("graba", "riječno korito").

2. objekti gospodarstva: *Maidan* (majdan "rudnik").

3. fitonimi u ojkonimima: *Rujevac*, *Javorain/Javorani*, *Leszkowacz*.

4. zoonimi u ojkonimima: *Kobiliack*.

5. druge značajke zemljopisnog sadržaja u imenima: *Divussa* (:div/dik "divlji, silovit" za ime potoka), *Kosztna* (:kost, za ime potoka).

6. etnici u ojkonimima (motiviranost mjestom gdje dotični ljudi borave): - *Bergyani* (Brđani), *Gredgiani* (Gredani), *Glavicani* (Glavičani), *Komorani* (1806. Komorani; 1897. *Komora*), *Kotarani* (:kotar(a) "ograda"), *Kuljani* (:kula).

7. ojkonimi od antroponima s posjedovnim značenjem: *Beschlinacz* (Bešlinac), *Chavlovicza* (osobno ime Čavlo), *Drasskovacz* (Draškovac, od imena Draško), *Golubovacz* (Golubovac, od osobnog imena Golub), *Paukoucz* (Paukovac, od osobnog imena Pauk), *Szrakavicza* (Srakavica, od osobnog imena Sraka/Svraka).

Ojkonimi *Szegesztin* (danas Šegestin) i *Zuth* (današnji Zut) nejasnoga su postanja.

Tim ojkonimima koji se prvi put spominju krajem 18. stoljeća dopunjuje se prostor današnjih katastarskih općina na cjelokupnom dvorskom prostoru⁴⁷. Upravo u to doba u toku Laudanova rata (1788–1790) doseljavaju mnoge pre-

45 A. Milinović, o. c., 70. Ovdje se služim njegovim podacima.

46 *Josephinische Aufnahmen im Österreichischen Kriegsarchiv*. Wien. Ekscerpirano iz navedenog djela G. Heller, *Comitatus Zagrabienensis /CZ/. Veröffentlichungen des Finnisch-Ugrischen Seminars an der Universität München*. Serie A: *Die historischen Ortsnamen von Ungarn*. Band 11/1–2. München 1982.

47 Izostaju jedino katastarske općine s patronimskim ojkonimima: *Ostojići*, *Rudeži*, dok *Bešlinac* (Rujevac), *Drljače* (G. Žirovac), *Glavičani* (Grabovica), *Gredani* (Gorička), *Kirišnica* (Šakanlije) i *Mračaj* (G. Žirovac) nemaju istoimene katastarske općine.

bjeglice iz Bosne⁴⁸. Ti su doseljenici s kozaračkog okružja i mahom srpske nacionalnosti. Oni ne osnivaju nijedno značajnije naselje, već stvaraju male zaseoke oko već postojećih naselja a nazivaju ih po prezimenu (ili nadimku) rodočelnika u množinskom liku. Ta mala rasuta naselja odražavaju svojim imenima porodično-zadružni značaj. Bilo je naravno očekivati da će se ta nova naselja smjestiti na zemljištima koja su im omogućivala ratarsku i stočarsku privredu, zato ih najviše nalazimo oko već postojećih: *Goričke, G. Žirovca, Gvozdanskog, Ljeskova, Rujevca, Šakanlija*.

Imena novonastalih naselja srpskih doseljenika imaju drukčiju strukturu i drukčiju motiviranost od imena starijih naselja na ovom prostoru.

Potpuni popis dvorskih naselja zabilježio je sredinom 19. stoljeća V. Sabljar (Miestopisni rječnik kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, Zagreb 1866). Iz toga popisa obaviješteni smo i o konfesionalnoj zastupljenosti pučanstva dvorske općine sredinom 19. stoljeća (1857). Tada je etnička slika stubokom izmijenjena. Katoličko pučanstvo nalazilo se još u ovim selima: Divuša (12 kuća sa 96 stanovnika), Golubovac (15 kuća sa 141 stanovnikom), Kozibrod (18 kuća sa 159 stanovnika), Kuljani (20 kuća sa 432 stanovnika), te Zrin (85 kuća sa 620 stanovnika). Ova statistika pokazuje da su katolička sela u današnjoj dvorskoj općini imala tada 193 kuće i 1858 stanovnika, tj. prosječna je obitelj imala 9,7 članova. Vjerska struktura, pučanstva, kako se iskazuje godine 1869. u popisu Dvorske satnije u kojoj je bilo 17 poreznih općina, upozorava na prisutnost katolika u Dvoru, i to 175 naspram 529 pravoslavnih; u Strugi 231 naspram 7 pravoslavnih, u Unčanima 254 naspram 7 pravoslavnih, u Zamlaci 140 naspram 57 pravoslavnih. U ostalim poreznim općinama Dvorske satnije bilo je u kudikamo pretežitom broju pravoslavno pučanstvo. Sveukupno je bilo 6.069 stanovnika, od čega 5269 pravoslavaca i 800 katolika⁴⁹. V. Sabljar pak konfesijski miješano pučanstvo navodi u ovim naseljima: Gvozdansko (200 pravoslavnih i 125 katolika), Rujevac (450 pravoslavnih i 21 katolik), Kosna (300 pravoslavnih i 60 katolika), Majdan i Čelarac (78 pravoslavnih i 42 katolika). U Dvoru je katoličko pučanstvo bilo u manjini, ali se pravi odnos ne da razabrati jer su u Dvor bila uključena i neka druga naselja. U navedenih 6 naselja s miješanim stanovništvom bilo je 849 pravoslavaca i 520 katolika.

Ostala naselja imala su gotovo isključivo pravoslavno pučanstvo⁵⁰.

48 Uspomena na generala Laudana sačuvana je u toponimu *Laudanov šanac* (njem. *Schanze* "šanac, opkop") nasuprot Bosanskom Novom u Matijevićima. Vidi A. Milinović, *Na udaru turske ekspanzije*. Zbornik "Dvor na Uni", 1991, 143-144.

49 M. Valentić, *Stanovništvo u posljednjoj etapi povijesti Vojne krajine*. Zbornik "Dvor na Uni", Zagreb 1991, 159.

50 Godine 1914. istražen je po tadašnjim općinama broj pravoslavnog (srpskog) i katoličkog (hrvatskog) pučanstva. Ti su rezultati: Dvor - 11.462, od toga 10.367 Srba i 1.095 Hrvata; Divuša - 5.276, od toga 4.382 Srba i 894 Hrvata; Rujevac - 10.555, od toga 9.882 Srba i 673 Hrvata; Zrin - 3.164, od toga 2.197 Srba i 967 Hrvata, Žirovac - 6.072, od toga 6.063 Srba i 9

2.8. Broj Hrvata u selima s pretežito hrvatskim i u selima s miješanim stanovništvom od tada se sve više smanjuje. U općem šematizmu katoličke crkve u Jugoslaviji (Zagreb, 1974) navodi se u župi Divuši 1.460 duša, u Gvozdanskom samo 147, dok je župa Zrin raseljena⁵¹. Sredinom 19. stoljeća udio Hrvata iznosio je tek neznatno iznad 14% svekolikog žiteljstva. Bilo je to za 4% više od današnjeg udjela Hrvata u stanovništvu dvorske općine, koji iznosi oko 10%. Ta statistika upozorava na to da je u procesu raseljavanja postotak raseljenih Hrvata iz dvorske općine bio veći od postotka raseljenih Srba. Hrvatsko pučanstvo najbolje se održalo u Pounju, te donedavno u Zrinskom polju (Zrin) i po rudogorju oko Gvozdanskog, upravo tamo gdje su im već u srednjem vijeku bile župe zapisane početkom 14. stoljeća.⁵²

3. Motiviranost novovjekih ojkonima na današnjem dvorskom području

3.1. Imena naselja koja se spominju od dolaska Turaka na dvorsko područje mogu se s obzirom na motiv postanka razvrstati u dvije skupine:

I. Ojkonimi motivirani a) zemljopisnim značajkama kraja i b) objektima kao odrazu čovjekove djelatnosti.

II. Ojkonimi motivirani imenima ljudi koji obitavaju u tom kraju.

Prva skupina ima pretežito u osnovi imena zemljopisni termin i(li) topografsku imenicu te fitonim ili zoonim. Imena te skupine razvrstavamo u ove podskupine:

1. izgled tla: *Hrtić, Kozibrod, Narda, Ravnice* (Unčani), *Vrpolje, Zakopa, Tavani, Gorička, Previja*.

1.1. udoli: *Dabruša* (: *dabar* "dolina"), *Dabrovica, Draga Zrinska, Dolovi*.

2. hidronimi: *Bàrnjača* (: *bara*), *Javnica* (: *jama*), *Jarek, Kozibrod, Melnica* (: *mel*), *Struga, Zamlača* (: *mlaka*).

2.1. obilježja tekućica: *Bujina, Divuša, Čemernica, Ugljarica, Kamešnica, Bukova voda, Gvozna, Kirišnica, St(u)rgar, Kosna, Ljubina, Mračaj, Mutnica, Svinjica, S(a)panjska vrela, Žirovac*.

3. biljni i životinjski svijet

3.1. fitonimi u imenu: *Grabovac, Grabovica, Javornica, Javoranj, Ljeskovic, Oraovica, Rujevac, Jovac*.

3.2. zoonimi u imenu: *Kobiljak, Švarakarica, Volinja, Vučjak*.

Tim i takvim imenima očituju se zemljopisne značajke kraja. Lokaliteti s tim i takvim imenima redovito su davno imenovani, najčešće kao posjedi, a onda

Hrvata; V. Igor Karaman, *Stanovništvo i privreda od razvojačenja do prvog svjetskog rata (1881–1914)*. Zbornik "Dvor na Uni", Zagreb 1991, 187.

51 Opći šematizam katoličke crkve u Jugoslaviji. Zagreb 1974, 99.

52 J. Buturac, o. c., 45–46.

kao naselja. Tako imenovana naselja imaju uglavnom status sela i središta su katastarskih općina.

4. imena naselja nastala čovjekovom djelatnošću: *Dvor, Majdan, Čukur, Komora, Trgovi, Stupnica*, te toponimi *Mlinišće, Čardačišće, Kulište* odražavaju privredni i vojni karakter prostora.

Spomenimo da se južno od Dvora nalaze toponimi *Gradina* i *Crkvina* koji upozoravaju na davne tragove obrambenoga i crkvenoga života oko nekadašnjeg Novog Zrinskog, te toponimi i njihove povijesne potvrde *Melnice* (:měľъ), *Mlinišće, Lešnica, Začretje, Jarek, Banja, Verhpolje, Grabrovica, Hertić, Leskovac, Hudetin, Srakarica...*, koji jezičnim likovima upozoravaju na stariji, i to hrvatski govorni supstrat u ovom dijelu Pounja.

5. Etnički ojkonomi izvedeni od zemljopisnih termina ili toponima: *Brđani* (:brdo), *Bujinci* (:Bujina), *Glavičani* (:Glavica), *Gredani* (:Greda), *Grmušani* (:Grmuša), **Gvozdani* (:Gvozna), *Kuljani* (:kula), *Meničani* (Menići, Rujevac), *Podunavci* (:Podunavlje, Dobretin), *Riječani Banski, Riječani Šakanlijski* (:rije-ka), *Stambolije* (:Stambol), *Unčani* (:Una/Pounci), *Dolinari* (:dol, G. Žirovac), *Komorani* (:komora), *Kotarani*.

Za razliku od prethodnih skupina imena koja su bila motivirana značajkama tla i raznovrsnim sadržajima na tlu, ojkonomi ove podskupine označuju u prvom redu ne odlike lokaliteta, tla, nego identificiraju "ljude koji žive tamo ili potječu s dotičnoga predjela, pokrajine ili naselja koje je sadržano u ovakvu ojkonomu". Ti su ojkonomi važni pokazatelji na kakvu prostoru žive ili iz kojega kraja potječu ljudi koji žive u dotičnom naselju. Za razliku od prethodne četiri podskupine iménā, imèna ove skupine odnose se isključivo na naselja.

Gotovo bismo mogli ustvrditi da koliko god imena prvih podskupina odslikavaju zemljopisni prostor, toliko imena potonje podskupine odslikavaju njegovo naseljavanje.

Po tome se ti etnički ojkonomi uvelike približavaju ojkonomima iduće skupine.

3.2. Ojkonomi antroponimijskoga postanja

Osim danas službenih imena, uzeta su i ona koja se spominju u povijesnim vrelima, povijesnim zemljovidima i na sekcijским kartama. Velik broj takvih imena imenovala su zaseoke ili dijelove unutar već postojećih naselja, pa su se mnogi zaseoci ugasili, a imena ostala da svjedoče o njihovoj nekadašnjoj prisutnosti.

Takvi ojkonomi čine dvije podskupine:

3.2.1. Ojkonomi od patronimskih prezimena na -ići: *Adamovići* (Šegestin), *Bašići* (Ljubina), *Borojevići* (Ljubina), *Brajinovići* (Bujinja), *Cvetojevići* (Grmušani), *Čorići* (Šakanlije), *Čorkovići* (G. Žirovac), *Dabići* (Rogulje), *Đajići* (Ljeskovac), *Božići* (D. Žirovac), *Đurašinovići* (Čavlovica), *Gajići* (Ostojići), *Kljaići* (Rujevac), *Kovačevići* (Šakanlije), *Krnjajići* (G. Žirovac), *Kukići* (Gorička), *La-*

zarevići (Šakanlije), *Lovrići* (G. Sočanica), *Ljubišići* (G. Stupnica), *Maleševići* (Sočanica), *Maljkovići* (G. Stupnica), *Matijevići*, *Medakovići* (Gorička), *Miletići* (Udetin), *Milići* (D. Sočanica), *Milićevići* (Gage), *Milići* (Javnica), *Miljkovići* (Šakanlije), *Miljevići* (Čavlovica), *Mrđenovići* (Zut), *Niševići* (:Nišo < Nikola, Kepčije), *Nožinići* (Bujinja), *Ostojići*, *Preradovići* (Rujevac), *Rudići* (Sočanica), *Suzići* (G. Žirovac), *Španovići* (G. Žirovac), *Tadići* (Ljubina), *Trivanovići* (Dobretin), *Vanjići* (Ćore), *Vrajtovići* (Ostojići), *Vučinići* (Gorička), *Vukelići* (Rogulje), *Zlatovići* (Ljeskovac).

Većina navedenih patronimskih ojkonima na *-ići* tvoreni su od osobnog imena ili nadimka. Od svih navedenih ojkonima samo dva (*Matijevići* i *Ostojići*) imaju status sela, a svi ostali status zaseoka ili dijela sela kojemu administrativno pripadaju.

Naselja s takvim tipom imena mlađa su, nastala za jakih migracija i u njima živi uglavnom srpsko pučanstvo.

3.2.2. Ojkonimi od prezimena i nadimaka u množinskim likovima: *Arbutine* (Goričke), *Arbutine* (Vrpoljske), *Beke* (: *Béko* < Berislav ili sl., Rujevac), *Crnobrnje* (Šakanlije), *Čuglji* (G. Žirovac), *Ćore*, *Devetaci* (Ljubina), *Drljače* (G. Žirovac), *Dupale* (Rujevac), *Gage* (:Gaga < Gavriilo), *Galijaši* (G. Žirovac), *Glušci* (G. Žirovac), *Griva* (Čavlovica), *Jurošani* (Javoranj), *Lotine*, *Ljiljci* (G. Žirovac), *Mage* (:Marko i sl., Rujevac), *Miljedrazi* (:Miljedrag, Vrpolje), *Nesvanulice* (Sočanica), *Rakasi* (:Rak, Dobretin), *Rogulje*, *Rudeži* (:Rudo), *Serbule* (:Servo/Serbo + -ul, Kosna), *Šute-Šepa* (Rujevac), *Zuberi* (Ljeskovac).

I u toj podskupini antroponimijskih ojkonima pojavljuju se množinski likovi. Ojkonimi sadržavaju u svojem sastavu najčešće obiteljski nadimak ili hipokoristično ime. Od navedenih ojkonima samo se pet imena odnose na sela, a ostala na zaseoke.

3.3. Ojkonimi od antroponima koji označuju zanimanje dotičnih stanovnika: *Šušnjari* (Ljeskovac), te *Kepčije* i *Šakanlije* ("zdelari"). Dvorskih prezimena s sadržajem zanimanja njihovih nekadašnjih nositelja kudikamo je više: *Bešlinac*, *Lončar*, *Kovačević(i)*, *Končar*, *Kulundžić*, *Mutavdžija* ("krznar"), *Puhar*, *Samardžija*, *Stupar* itd. Ona također oblikuju sliku nekadašnje manufakturne djelatnosti u dvorskim selima.

3.4. Ojkonimi koji odražavaju vlasnost osobe nad posjedom (naseljem): *Bešlinac*, *Golubovac*, *Švrakarica*, *Ćelarac*, *Čavlovica*, *Radašnica*, *Paukovac*... Ta imena nastala su univerbizacijom od dvočlane imenske sintagme: *Ćelarov*, *Švrakarov*, *Bešlinov*, *Paukov*, *Golubov*... (posjed).

3.5. Složena imena sa sadržajem pripadnosti antroponimnom sadržaju: *Arbutine Goričke*, *Arbutine Vrpoljske*, *Bešlinac Rujevački*, *Preradovića Brdo* (Rujevac), *Stanić-Polje* (G. Javornik), *Šestino Brdo*.

4. Dvorska ojkonimija pokazuje dvojaka obilježja, koja se razlikuju s obzirom na vrijeme postanka imena, s obzirom na status i tip naselja i s obzirom na imena koja se tim naseljima pridružuju.

U jednoj su skupini naselja čije je postanje zasvjedočeno u srednjem vijeku unutar vlastelinstava Blagajskih i Zrinskih. Ta imena, čije su potvrde u vrelima stare, srednjovjekovne, motivirana su zemljopisnim značajkama dotičnoga objekta.

Ona izražavaju karakterizaciju tog zemljopisnog sadržaja, kao da daju odgovor *što* imenovati: *Pedalj, Dvor, Draga, Grandča, Divuša*.

Ona daju deskripciju zemljopisnog sadržaja koji imenuju odgovarajući na pitanje *kakav* je to zemljopisni sadržaj: *Dobra Njiva, Zrin, Gvozna, Orehovica* itd.

Ona određuju lokalizaciju zemljopisnog sadržaja i daju odgovor na pitanje *gdje* se imenovani objekt nalazi: *Pounje, Vrpolje, Zamlača, Začretje, Zakopa*.

Ta imena, konačno, određuju pripadnost dotičnom zemljopisnom sadržaju kao i odgovor na pitanje *čiji* je dotični posjed, gospodarstvo i sl.: *Hudetin, Dobretin, Kneže, Gvozdanski, Vukova sela* itd.

Taj neutralni način imenovanja ističe prirodne značajke tla, organiziranu ljudsku djelatnost (*Stupnica, Grandča, Dvor*), zaposjedanje zemljišta (*Kneže, Hudetin*). Takva je toponimija naravna po sadržaju i rana po postanku. Ona se pridružuje svim vrstama zemljopisnog sadržaja, od kojih se neki razvijaju u naselja. Ta naselja, potvrđena na dvorskom prostoru već u srednjem vijeku, ustrajala su u svojoj postojanosti i u postojanosti svojih imena kroz burna stoljeća krajiške povijesti i do danas se sačuvala kao značajnija naselja toga prostora.

Za tih dvadesetak srednjovjekovnih naselja postojalo je nekoliko župa. Iz popisa godine 1334. navode se župe u Zrinu, Pounju (Unčanima) i Žirovcu, a u popisu iz godine 1501. spominju se još i u Grandi (kod Divuše), te župe Gvozdna, Pedalj i Dobra Njiva⁵³. Razmještaj tih župa uz Unu i oko utvrda u unutrašnjosti (Zrin, Gvozdna, Pedalj) svjedoči kako je upravo u tim naseljima neprekinuto živjelo i do danas, u većini ili u ostacima, zadržano katoličko, tj. hrvatsko pučanstvo.

Naselja koja se u vrelima spominju prvi put krajem 18. stoljeća, i kasnije, imaju drugi tip imena. Ta su imena uglavnom antroponimnoga postanja, nastala mahom od prezimena, obiteljskih ili individualnih nadimaka, uvijek su u množinskom liku, kao patronimska i etnička imena na *-jani* (*Jurošani, Komorani*), *-ari* (*Šušnjari*) ili na *-ci* (*Bujinci*). Taj tip imena označuje samo naselja i ne odnosi se na druge vrste zemljopisnog sadržaja. Ta imena predstavljaju patrijarhalno-zadružni ustroj obitelji. Takva imena nastaju za jakih migracija, iz nužde za brzom identifikacijom nastale naseobine, a najlakše su prepoznatljiva kad identificiraju ljude tih novonastalih naselja, a od ljudi najnaravnije je u patrijar-

53 Idem, 48-49.

halnoj hijerarhiji oblikovati ojkonom imenom ili nadimkom rodočelnika dotične zadruge, te množinskim likom toga imena obuhvatiti sve ljude koji su s rodočelnikom u kakvoj (rodbinskoj ili kojoj drugoj podređenoj) vezi.

Ta su naselja mlađa, zaselačkog, "rahlog", raštrkanog ustroja, smještena oko već postojećih naselja, na mjestima gdje niču ili se obnavljaju značajna utvrđišta, a okolnosti tla na kojem se nastanjuju određuju im, uz ratničku službu, i druge mogućnosti privrednog zanimanja.

Imena takvih naselja ne odražavaju odlike tla. Ona identificiraju ljude. Njima su slični ojkonomi etničkoga postanja na **-jani**, **-ci**, **-ari**, koji su postanjem također mlađi. Ova mlađa ojkonomija odnosi se i na mlađa naselja zaselačkoga tipa i rasutoga ustroja. U tim naseljima uglavnom živi na dvorskom prostoru srpsko pučanstvo. Ta mlađa ojkonomija pokazuje do danas neustaljenost svojih likova⁵⁴, kao što i zaseoci na koje se ta imena odnose ne pokazuju ustaljenost naselja, pa su mnoga raseljena, napuštena, ugasla.

5. Osim jezičnih kriterija kojima otkrivamo značenje i porijeklo imena, kojima doznajemo njihovu jezičnu pripadnost, dijalekatske likove i vrijeme njihova nastanka i pojedinih jezičnih mijena u njima, kojima utvrđujemo učestalost, razmještaj, tip i strukturu imena, te obilježja zemljopisnog objekata, kojima se pridružuju radi identifikacije i snalaženja u prostoru, imena nude važne obavijesti koje su izvan jezičnoga zanimanja.

Dvorska ojkonomija, kao posebna povijesna i jezična vrela, nudi mnoge podatke o materijalnoj i duhovnoj kulturi ovoga kraja u njegovoj doista burnoj povijesti. Imena stvara sam puk i u njima sabija svoj svjetonazor. Ona su objektivna vrela i svojim sadržajem i svojim jezičnim likovima. U ovom radu željeli smo upozoriti na onu povijest koja je u njima sadržana.

54 Neustaljenost imena pokazuje se u mnogim današnjim zapisima: *Kovačić-Selo*, *Lazarević-Selo*, *Čorić-Selo* itd. javljaju se češće s patronimskim množinskim imenima: *Kovačevići*, *Lazarevići*, *Čorići*. Dijalekatski izgovor katkad prevladuje nad standardnim oblikom imena. Tako se češće čuje *Pakovac* nego *Paukovac*, *Bòbere* nego ispravno *Bòbare*, *Dètin* nego *Udetin* (za nekadašnji lik *Hudetin*); potok *Javnica* i naselje po njemu *Javnica* ima već izopačen standardni lik, naselje *Bujinja* prevladava nad ispravnijim likom *Bujina*, pa zaselak ipak glasi *Bujinci* (ne **Bujinjci*), oblik *Volinja* je sasvim prevladao. Prisutna je dvojnost likova: *Lotine/Lotinj*e, *Ljubina/Ljubinja*, izostavljaju se pridjevi, npr. *Struga*, ne *Banska Struga* itd.

RJEČNIK DVORSKE OJKONIMIJE

KRATICE I LITERATURA

- ARj Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Ed. JAZU. Zagreb 1880. ss.
- Bezljaj, SVI F. Bezljaj, *Slovenska vodna imena*, I–II. Ed. SAZU. Ljubljana 1956.
- Buturac J. Buturac, *Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*. Starine JAZU, 59. Zagreb 1984.
- CD *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*. Ed. JAZU. Zagreb 1904. ss.
- CZ G. Heller, *Comitatus zagrabiensis [Die historischen Ortsnamen von Ungarn]*. Veröffentlichungen des Finnisch–Ugrischen Seminars an der Universität München. Serie 1. Band 11/1, 11/2. München 1980.
- Dickenmann E. Dickenmann, *Studien zur Hydronymie des Savasystems*, I–II. Ed. Carl Winter Verlag. Heidelberg 1966.
- IG Index Gazeteer. Yugoslavia, I–VI. Showing Place–Names on 1:100.000 Map. Series. Cairo 1944.
- Korenčić M. Korenčić, *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857–1971*. Ed. JAZU. Zagreb 1979.
- Kukuljević I. Kukuljević Sakcinski, *Zrin grad i njegovi gospodari*. Zagreb 1883.
- Laszowski E. Laszowski, *Hrvatske povijesne gradine*, I. Zagreb 1962.
- LPH *Leksik prezimena SR Hrvatske*. Ed. Nakladni zavod Matice hrvatske (urednici V. Putanec i P. Šimunović). Zagreb 1972.
- Mažuranić V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno–povijesni rječnik*, I–II. Ed. JAZU. Zagreb 1908–1922.
- R SANU *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Ed. SANU. Beograd 1959. ss.
- Sabljar V. Sabljar, *Miestopisni riečnik kraljevinah Dalmacije, Hèrvatske i Slavonije*. Zagreb 1866.
- Skok, ERP. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV. Ed. JAZU. Zagreb 1971–1974.
- Starine Starine JAZU. Ed. JAZU. Zagreb 1869. ss.
- Šematizam Opći šematizam katoličke crkve u Jugoslaviji. Zagreb 1974.
- Šimunović P. Šimunović, *Naša prezimena*. Ed. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1985.
- Škaljić³ A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Treće izdanje. Ed. Svjetlost. Sarajevo 1973.
- Trubačev O. N. Trubačev, *Etimologičeskij slovar slouvjanskih jazykov*. Izd. Nauka. Moskva 1974. ss.

ĀLAGINĀ KŪLA v. Dobra Njiva.

BANJA f. Banov posjed. Nalazio se blizu Ljubine, na mjestu današnjeg zaseoka *Banjani* (= "stanovnici na Banji, banovu posjedu") ispod brda *Dvorac*. Godine 1398. ondje se spominju: villa *Banya* i possessio *Duorch* (vjerojatno Dvor(a)c): *dolum in loco videlicet inter possessiones Banya et Duorch vocatas* (CD, 18, 374). Toponim *Banja* je pridjevska tvorba starim sufiksom -jъ: *ban* + *ja* = *Banj(a)*.

BŘĀDANI (ŠĀMARIČKĪ) n. pl. Selo, katastarska općina, "žitelji koji žive na brdu". God. 1774. *Bergyani* (CZ, 11/1, 36), g. 1806. *Berdyani* (ibidem). Kako u dvorskom području ima nekoliko zaselaka Brđani (u Čavlarici npr.), ovo naselje bilo je nazvano po gori kod Zrina (ARj, 17, 459) *Zrinski Břđani* (kao i Zrinskā Drāga) jer su u Zrinskoj gori kod Zrina. Iste je tvorbe zaselak *Dòlinari* "žitelji u dolu", koji je bio 1890–1921. iskazivan kao posebno naselje, a kasniji podaci uključeni su pod Gornji Žirovac (Korenčić, 252).

BROD m. Tim se zemljopisnim terminom označuju prijelazi, pregazi na Uni, i to: Kozibrod (v.), Makarov brod, na mjestu kasnije utvrde *Bròdskī* (grad) (= Novi Novi, v.), Matin brod, čardak na starom mliništu Kozjani na Uni između Dvora i Zamlače.

BŪJINJA f. Selo nazvano po istoimenom potoku. G. 1774/75. *Buinia*, g. 1806/08. *Buina* (CZ, 11/1, 46). Ime je izvedeno od iste osnove koja je u glagolu *bujati*. Često ime za gorske potoke, brzace, točila. Usp. apelative *bùjica*, *bùjina*, *bùjavina*. Oblik **Bujina* bio bi ispravniji, kako pokazuje tamošnji etnik i prezime *Bùjinac*, te ime pripadnog zaseoka *Bùjinci* "stanovnici iz Bujine" (kao Petrinjci : Petrinja). Bujinji pripada zadružno-patronimski ojkonom *Nòžinići*. U ovoj prilično neustaljenoj ojkonomiji sufiksi -ina/-inja često variraju u zapisima: *Vòlinja*/**Vòlina*, *Lòtine/Lòtinje* (Sabljar 233), *Ljùbina/Ljùbinja* i sl.

CRKVINE f. pl. Toponim, ostaci crkve u Novskom polju između Dvora i Novog.

ČĀVLOVICA f. Naselje s katastarskom općinom uz među glinske općine. Naselje je nastalo u 17. stoljeću od pravoslavnih doseljenika iz Bosne, koji su bili raspoređeni uz granicu, a činili su zaseoke: *Kováčevići*, *Đurašinovići*, *Břđani*. G. 1774/75, *Chavlovicza* (CZ, 11/1, 53). G. 1857. imala je Čavlovica 24 kuće i 276 stanovnika (Korenčić, 249). Ojkonom je izveden od osobnog imena *Čavlo*, odnosno poimeničivanjem imenskog pridjeva *Čavlov(-ica)* i znači "posjed koji pripada Čavlu". Za postojanje toga imena usporedi *ecclesia s. Clementis de Chava* (Bužim u Bosni) (Buturac, 48); usporedi još prezimena: *Čavlak*, *Čavlek*, staro ime (i prezime) *Čavlin*, *Čavlina*, prezime *Čavlov* u zadarskoj i *Čavlović* u karlovačkoj okolini (LPH, s. v.). Usporedi imena potoka *Čavlovica* oko Bjelovara i Čazme, koje E. Dickenmann (1, 86) neuvjerljivo izvodi od *čavao*.

ČÖRE f. pl. Naselje i katastarska općina. G. 1774/75. *Chore*. Naselje nazvano po nadimku (prezimeu) rodočelnika toga naselja: Čōra, kojih je nositelja toga prezimena i danas najviše u Čorama. Usporedi mnoga prezimena: Čorak, Čor, Čorović, te Čorić, koja se nalaze u Kuljanima i Čorković u Gornjem Žirovcu. Osnova čor(av), od tur. *kör* "slijep (u oba oka)" (Škaljić³, 195). Naglasak Čōra ima hipokorističko značenje pejorativnoga naboja. Čorama pripadaju zaseoci prezimenskih ojkonima: Bōbare (u domaćem izgovoru Bōbere, kako glasi i prezime Bōbera, odnosno Bōberić u susjednoj Kostajnici) i Vānici.

DÏVUŠA f. Potok i naselje. Ime zasvjedočeno od g. 1410. *Dewssa, possessio alia parte montis Zrin*; g. 1699. *Divussa* i dalje (CZ, 11/1, 77). Često ime za gorske potoke. Ime je u vezi s pridjevom *dik/div* "divlji". Usp. potok *Dikac* u istočnoj Hercegovini. Oblik *dikъ* zamjenjuje se učestalijim sinonimom *divъ* "divlji". Usp. apelative *divokoza*, *divljaka*, ojkonim *Divoselo* u Lici, hidronim i speleonim *Divača*. Sufiks *-uša*: *Divuša*, *Dabruša*, *Grmuša*, *Graduša* čest je u imenima dvorskih potoka i naselja. Usporedi još: *Divlja jama*, *Divlja rijeka* kod Sjenice, *Divljak*, potok kod Kragujevca itd. (IG, 2, 43-44).

DOBRA NJIVA f. Utvrda na unskom otoku kod Dobrljina. "Wasserburg" po čijoj su kuli prozvani i današnji Kuljani. *Dobra njiva* se spominje 1531. *Benedictus Quirini de Dobronya* (Buturac, 49). J. Buturac Dobru Njivu pogrešno poistovjećuje s naseljem Dobretin kod Dvora (ibidem). Bila je ona, uz Novi Novi i Lešnicu, važna utvrda na lijevoj obali Une. Budući da su do sredine 16. stoljeća mnoga kmetska sela između Une i utvrde Zrina, Gvozdanskog i Pedlja bila uništena, a narod odveden u tursko ropstvo ili iselio u sjeverne krajeve, Nikola Zrinski 1524. prodaje Novi Novi i Dobru Njivu da se ondje smjesti krajiška posada, kako bi se u unutrašnjosti slobodnije rudarilo na rijeci Gvozni i oko Gvozdanskog (Laszowski, 125).

DOBRĚTIN DŎNJĪ m. Selo i katastarska općina. Spominje se od g. 1429. *Dobrethyn possessio*; g. 1450. *Dobrethyn* itd. (CZ, 11/1, 87). Gornji Dobretin nalazi se u susjednoj krupskoj općini. Ojkonim je izveden od osobnog imena *Dōbre* (g. Dobreta), zapravo je posvojni pridjev *Dobretin* (posjed). Usp. prezimena *Dobreta*, *Dobretić* i sl. (LPH, 132).

DRĀGA f. Selo i katastarska općina u području Zrina. Prije: *Zrīnskā Drāga*. G. 1774/75. *Draga* itd. (CZ, 11/1, 88). *Draga* najčešće znači "strmu prodolinu, takvu uvalu kuda se obično prolazi". Odatle rusko značenje *dorōga* "put" (Trubačev, 5, 74-75).

DRĀŠKOVAC m. Naselje i katastarska općina. G. 1774/75. *Draskovac* (CZ, 11/1, 91). Ojkonim od osobnog imena *Draško* (+ *-ovac*) i znači "posjed (naselje) koje pripada Drašku". Osnova *drag* (+ *-sko*) jedna je od najfrekventnijih imenskih osnova u slavenskoj antroponimiji.

DVŎR m. Općinsko središte na malom platou, zaštićeno od vode, središte putova iz Bosanske krajine u Baniju, te uzvodno i (osobito) nizvodno u "otvore-

nu" Unu. Nekoć je tu bilo srednjovjekovno naselje *Podovi*, odnosno *Podovljani* (*Podunlan*). Danas je na tom području donji dio naselja Dvor. Poslije karlovačkog i požarevačkog mira organizirana je pogranična linija s brojnim čardacima (usp. toponim *Linija* u Dvoru). Početkom 18. stoljeća na tom se području podiže kuća sa štalom za zapovjednika 2. satnije, koja je upravljala područjem naselja *Ćore, Dobretin, Grmušani, Glavičani, Javnica, Javoranj, Sočanica, Unčani, Vrpolje i Zut*. Ta se vojna zgrada nazivala *dvor* (*curia, villa, Hof*) (Mažuranić, 1, 293–294). Grof J. Drašković taj "*kleiner von Holz erbauter Hof und Stallung*" naziva Dvorom (*Meierhof, Majur*), koji je na tom obrambenom kordonu imao važno strateško značenje za prodor u unutrašnjost dolinom Žirovca prema zapadu i dolinom Zrinske zavale prema sjeveru.

G. 1398. mirovni suci u sporu između S. Babonića i P. Zrinskog izdaju ispravu u kojoj se spominju *villa Banya* i *possessio D u o r c h*: "*dolum in loco videlicet inter possessiones Banya et Duorch vocatas* (CD, 18, 374). Kako na ovim posjedima Babonića i Zrinskih ne nalazimo drugi Dvor, moguće je pretpostaviti da se posjed odnosio na ovo buduće naselje u kojem je otprije moglo biti prikladno gospodarstvo uz srednjovjekovne *Podove* (Podovljane), ili se, po grafiji, moglo odnositi na brdo Dvorac blizu zaseoka Banjani. Vidi: Banja. Toponim *Dvor* nije neobičan u ovom dijelu Hrvatske: *Duorische* 1399, *Durian* 1327, *Dvor* 1597, *Dvor cum Jegywdowcz* (= Ježdovec) itd. (CZ, 11/1, 100–101). Usporedi brdo *Dvórac* na dvorskom području sa čardakom Bulačka kruška između Ljubinje i sela Banjani, koje je u vezi sa srednjovjekovnim toponimom Banja (CD, 18, 374) iz g. 1398. Je li ime *Dvor* nastalo za posjeta cara Josipa II. g. 1775, ili je postojalo na tom području već u srednjem vijeku, teško je utvrditi. U Podovima je bila 1725. podignuta drvena kuća bez opkopa i palisade, koja je kasnije postala komanda pogranične kompanije i začetak današnjega naselja Dvor. Na zemljovidu iz 1866. prvi se put ucrtava *Dvor (Dorf)* bez *Podova*, što znači da je ime *Dvor* prevladalo i uključilo u sebe to starije naselje. Etnici su u domaćem izgovoru: *Dvǎrljānin, Dvǎrljānka*, a ktetik: *dvǎrljānskī, -ā, -ǎ*.

GÄGE f. pl. Naselje i katastarska općina. G. 1774/75. *Gage pagus* (CZ, 11/1, 104). Ojkonim je porodično-zadružnoga tipa nastao po osobnom imenu *Gäga*, što je hipokoristik od *Gavrilo*. Od toga hipokoristika tvoreno je prezime *Gagić* upravo u ovim *Gagama*, a nalazi se još u Srba oko Pakraca, u Radošiću i Islamu Grčkom. Usporedi još prezimena *Gaurić, Gaurilović* po srpskim selima u nekađšnjoj Krajini (LPH, 179, 184). *Gagama* pripadaju zaseoci: *Miltčevići* i *Vilēnskō Břdo*.

GLAVIČANI m. pl. Naselje i katastarska općina. G. 1774/75. *Glavichani*; g. 1806. *Glavichani (pagus)* (CZ, 11/1, 106). Omanje naselje. Označuje "žitelje koji su iz Glavice". Naselje je istočno od potoka Dabrovnice (: *dabъръ* "udolina").

GOLÚBOVAC, -vca m. Naselje. G. 1774/75. *Golubovacz D(orff)*, g. 1806/08 *Gol(l)ubovacz (pagus)* (CZ, 11/1, s. v.). Danas: *Golúbovac Divuški*. Ojkonim an-

troponimijskog postanja, po osobnom imenu *Golub* i znači "mjesto koje pripada osobi toga imena". Za antroponimijske potvrde svjedoče "jaka" prezimena *Golub/Golob, Golubić, Golubar, Golubović* itd., od kojih se prezime *Golubovac* nalazi u dvorskoj općini: Kuljani (23), Gvozdansko (3), Rogulje (5) itd. (LPH, s. v.).

GÒRICA f. Čardak iz 18. stoljeća na unskoj adi kod sela Unčana.

GÒRIČKĀ f. Katastarska općina i naselje na brdovitu predjelu (sjeverno su *Břđani*, a južno *Glàvičani*). G. 1673. *Goritska* (na Glavaševoj karti), g. 1733. *Gorichko* (CZ, 11/1, 114). Na važnom strateškom položaju pod brdom Osječeni-com. G. 1713. ondje se održavaju straže u crkvenom tornju (turn, toron). Zemljopisni apelativ koji je bio uz pridjevski lik Gorička nestao je (vas, imanja, sela?). U dijelove naselja Goričke ubrajaju se prezimenski ojkonomi *Arbùtine* (Gòričkē), *Čálići*, te *Grédani* "stanovnici grede" (= "dugoljasti grebeni, zaravni, nasipi").

GRĀBOVICA f. Potok i naselje. G. 1328. *Gabrounycha, praedium inter Goram et Pedwar* (CD, 9, 415); g. 1435. *Gabrounyche possessio*; g. 1774/75. *Gabrovicza pagus* itd. (CZ, 11/1, 119). Ojkonim za potok fitonimskoga postanja, po *grabu* (= "kraj u kojem raste grab"). Usp. potok *Grabovac* u predjelu Grmušana, te imena potoka čija su imena motivirana biljem: *Ljeskovac, Jó(ho)vac, Grabovac, Oraovica, Javornica, Gvozna* itd.

GRĀDINA f. Toponim na mjestu nekadašnje utvrde Novi Novi (1490–1698). Ostaci nekadašnjih bedema. Vidi Novi Novi.

GRANĀA f. Gospodarstvo topuskih cistercita. Godine 1328. zapisana je kao *Grandya*, a god. 1334. *eccl. sancti Michaelis de Grangya* [abbatis Thoplicensis] (CZ, 11/1, 125). Na Glavaševoj karti (17. st.) nalazi se jugozapadno od današnje Divuše na Uni. Župa se spominje 1444, te vrlo često u vrelima 15. stoljeća (CZ, 11/1, 125). J. Buturac je ubicira u marofu topuske cistercitske opatije kod Podzvizda i Kladuše u Bosni (Buturac, 46, 22, 48). Toponim *Grandā* hrvatski je galicizam *grandya* (fran. *grange* "ambar") u značenju "praedium", "possessio", "villa", "marof", "majur" (Lexikon latinitas medii aevi Jugoslavije, 1975, 515–516). O tom srednjovjekovnom galicizmu u nas vidi B. Franolić, *Les mots d'emprunt français en croate*, Paris 1976, VI–VII (bilj. 1). I Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj*, I, 1963, 390.

GRĀMUŠĀNI m. pl. Naselje. Godine 1774/75. *Germochani*; 1808. *Germossani* (CZ, 11/1, 128). Etnički toponim izveden od apelativa (ili toponima) *Grmuša* "grmlje" (*grъмъ* "grm", "vrsta hrasta") (Bezljaj SVI 1, 128). Grmušani su nastali od doseljenika iz sela Grmuše iz općine Bosanska Krupa krajem 17. stoljeća. Vidi A. Milinović, *Porijeklo nekih toponima*. Zbornik "Dvor na Uni". Dvor 1991, 542.

GVOZDĀNSKŌ n. Utvrda, naselje. Župa sv. Filipa i Jakova (1769) s područnicama u Bešlincu, Gagama, Kosnoj, Majdanu, Rujevcu, Trgovima i Žirovcu (Sabljar, 132). Grad se spominje 1501. *Gwoszdannszkho*; 1533. *Gwosdzankj*,

Gwozdanzko (castr.); 1540. *Gossdanzky* itd. (CZ, 11/1, 130). Naselje nastaje s otkrivanjem i eksploatacijom srebrne rudače 1463–1488. Kaštel postaje središte rudarenja i posjeda nekih sela oko utvrde. Godine 1578. osvajaju Turci Zrin i Gvozdansko. Ime je nastalo po hidronimu *Gvozna*. Na utoku toga potoka najprije je nastalo naselje *Gvozna* (*ecclesia in Gvozna*, 1501, CZ, 11/1, 130), odnosno **Gvozdani* “stanovnici uz potok Gvoznu”. Od kretanja toga imena koji glasi -*gvozdànskī*, prozvan je grad *Gwozdanzkj* (1533); *Gossdanzky*, odnosno -*Gvozdànskō* (naselje). Apelativ *gvozd* znači “šuma”. Toponimi *Gvozd* “šuma” vrlo je čest na hrvatskom području (IG, 2, 359). Gvozdanskom pripadaju zaseoci *Rěsanovići* i *Šěstinō Břdo*, te bivše naselje *Karlice(-Kopčić)* (Korenčić, 251) od imenice *karlica* “zdjela” iz njem. *Kärle* odnosno staronjem. *kar* “bačva, zdjela”. Metaforički toponim kao Čabar, Bačvice i sl.

GVOZNA f. Tako se zvao prije današnji Majdanski potok. V. *Gvozdànskō*.

HRTIĆ m. naselje koje do 1931. godine svoje žitelje ne iskazuje posebno već zajedno s Dvorom. G. 1774/75. *Hertich* (Dorf); 1806/08. *Hertich* (pagus) (CZ, 11/1, 140). Piše se i *Ertić* (Sabljari, 101). Grafije upućuju na apelativ *rt* (*рътъ*) “hrbat na spoju dviju dolina”. Ime *Hrtić*, vjerojatno je kajkavski prežitak, ili je lik nastao hiperkorektnim izgovorom doseljenika koji nisu razumjeli ime. Glasovna kolebanja nalazimo u takovim imenima i drugdje (IG, 2, 170, 386). U blizini je toponim *Narda*, koji smo već protumačili od starijega **Narътъ*.

JÄVNICA f. Potok, utvrda, naselje. Ime je zabilježeno od 13. stoljeća: 1283. *Jamnicza inferior* (CD, 6, 436); 1328. *Jamnicza superior* (CD, 9, 419); 1483. -*Jamnycza*; 1544. spominje se utvrda: *Jamnichki castrum*; 1563. *Jambnicza castrum* (CZ, 11/1, 149). Tada je kaštel srušio krajiški zapovjednik. Pod jamnički kastrum bili su *Barlić*, *Sočanica* i *Trnovac*. Današnji imenski lik *Jävnicza* izopaka je starijega i ispravnijega lika *Jamnica* (= jamna rijeka) promjenom skupa /mn/ u /vn/, kao što je u *gumno* (< gumno), *glavnja* (< glamnja) i sl. Apelativ *jama* čest je u imenima potoka (IG, 3, 14–15). Usp. u dvorskoj općini *Jämskī pòtok*.

JAVORANJ, -rnja m. (Dônji i Gôrnji). Naselja na potoku *Javornica*. Srednjovjekovne potvrde: 1401. *possessio Yarouel*; 1442. *Jarowlya* i 1464. *Jerovel*, *possessio ad castrum Kosthanycza* (CZ, 11/1, 150), koji se katkad poistovjećuje s naseljem *Javòranj*, odnose se na lokalitet izvan dvorskog područja. Mlađe potvrde datiraju iz 18. stoljeća *Javorain* (1774/75) i *Javorani* (pagus) (1806/08) (CZ, 11/1, 152–153). Treba pretpostaviti da se etnički lik imena *Javòrani*, koji je kasnije singulariziran, odnosio na oba naselja: *Gôrnji* i *Dônji Javòranj*. U osnovi je imena fitonim *javor* (**avorъ*), koji označuje različite vrste drveća (jasen, javlan i dr.). Uz Donji Javoranj navode se zaseoci prezimskih ojkonima: *Đurići*, *Jazunovići* (Korenčić, 249), te *Vitkovići* i *Vukovići* (Sabljari, 159). Spominje se još i toponim *Katarine* za koji se drži da se odnosi na franjevački samostan sv. Katarine, koji se spominje 1504. Ime zaseoka *Tävani* vrlo je čest toponim po

Srbiji, Bosni, Crnoj Gori, Lici i znači "zaravan". To je turski balkanizam (Skok, *ER*, 3, 448) koji se na zapad širio migracijama.

JĀVORNİK m. Naselje pod brdom Javornikom. God. 1774/75. *Iavornik* (Dorf) (CZ, 11/1, 153). Uz Javornik se navodi zaselak *Stànić-Pòlje*. To je ime motivirano prezimenom.

KĚPČIJE f. pl. Naselje. Ime po prezimenu osnivača naselja. Imenica *kèpči(ja)* znači "drvenu zdjelu", "kutlaču" (tur. *kepçe*, Škaljić³, 107). Završni segment *-čija/-džija* tvori nazive za zanimanja (*čurčija*, *samardžija*), koji se sa-držaj prenio na dvorsko prezime: *Kèpčija* (kao *Čurčija*, *Samardžija* i sl.). Nazivima za zanimanje motivirana su mnoga dvorska prezimena: *Kladar(i)*, *Šušnjar*, *Končar*, *Lončar*, *Stupar*, *Puhar*, dok se prezime *Zdjelar* (= *Kepčija*), čuvalo do poslije rata u Matijevićima (LPH, 747). *Kepčijama* pripada zaselak *Niševići* prezimenskoga postanja (*Nišo* < Nikola).

KOBĪLJĀK, -áka, m. Najzapadnija dvorska katastarska općina i naselje. G. 1774/75. *Kobiliak* (Dorf) (CZ, 11/1, 169). U osnovi imena *kòbil(a)*, česta toponomastička metafora za glave brda, humove, rtove i sl. Do 1921. iskazivao se pod imenom *Previja* "prolaz među brdima" (Korenčić, 251). Takvi toponimi nastali su univerbizacijom toponomastičke sintagme od pridjeva *kobilji* (dol, glava) su- fiksom *-jak*. Vrlo čest i star toponim u istom komitatu: 1423. *Kobilyak* (Sesve- te); 1533. *ottok Kobilyak in pertinentiis castri Zomsedwara* (= Susedgrad) (CZ, 11/1, 169).

KÒMORA, f. Naselje. Do 20. stoljeća ono je glasilo *Komorani*. G. 1774/75. *Komorane*; 1806/08. *Komorani* (CZ, 11/1, 171). Komorani su vojnici koji nisu pod krajiškom upravom, već djeluju u pozadini i podložni su carskoj komori. *Kòmora* je kao kraće ime prevladalo umjesto izvornoga etničkog imena *Ko- morani*.

KÒRLAT, m. Čardak izgrađen poslije 1694. godine. Ime je vjerojatno preko vojničke terminologije ušlo u uporabu. Usp. mađ. *korlát* "ograda" (Skok, *ER*, 2, 157). Usporedi slične vojne termine u toponimima: *kotar*, *zakop(a)*, *palisada* itd.

KÒSNA, f. Naselje. G. 1774/75. *Kosztna*; 1806/08. *Koszna* (selo) (CZ, 11/1, 172). U osnovi je ojkonima imenica *kòst*. Suglasnik /t/ izgubio se pred dentalom (kao *Gvozna* : *Gvozdansko*), a zasvjedočen je u etniku: *Kòštanin* (ne: **Košjanin*), *Kòštanka* i kтетик: *kòštanski*. Apelativ *kost* čest je u toponimiji: 1217. *Cosniza* (potok); 1488. *Koznisa in Oresya*, također u zagrebačkom komitatu (ibidem).

KOTĀRANI m. pl. Predio, katastarska općina, naselje. U osnovi je ovoga etničkoga imena imenica *kot-* + *-ara/-ora* i znači "staja". Usp. *kòtar* "plot oko stoga sijena za zaštitu od stada", *kòtac*, *kot-arica* "košara", *kotārina* (Lika) "ograđeno mjesto za sijeno", *kòtārka* "ambar". *Kotarani* su, prema tome, "žitelji za koje su karakteristične kotare"; po tome ime upućuje na stočarsku privredu (usp. toponime *Kotar*, *Kotor-Varoš* itd.). Imenica *kotar* "pleter, ograda, plot"

upravo predodžbom međe određenoga prostora dobiva danas svoje administrativno značenje (Skok, *ER*, 2, 168).

KÒZIBROD, m. Naselje. G. 1774/75. *Kozybrod* (Dorf); 1806/08. *Kozibrod* (CZ, 11/1, 176). Govorilo se i *Kozji brod* (Korenčić, 251). Apelativ *brod* u značenju “gaz, prolaz, trajectus” upućuje na tamošnji prijelaz preko Une od Kozibroda do Dobrljina na bosanskoj strani. Pridjev *kozi*, vjerojatno je umjesto imenice *kozli* (sg. *kozal*), a znači “stijene koje mjestimično strše iz vode, uz koje se može prijeći”. Taj zemljopisni termin zabilježen je u Sokolskoj nahiji u Bosni (v. V. Mihajlović, *Prilog rečniku srpskohrvatskih geografskih termina*. Prilozi proučavanju jezika, 6, N. Sad 1970, 162). Usp. *kozъль* “drvo na plugu” (Skok, *ER*, 2, 73). No kako se pisalo neko vrijeme *Kozji brod* “prijelaz za koze”, moglo bi se pomišljati na kajkavski oblik *kozi* (< *kozji), kako su taj toponim protumačili oni koji su ga tako bili počeli pisati.

KOZJANI m. pl. Povijesni etnički toponim “stanovnici uz kozle na Uni”. Staro mlinište između Dvora i Zamlače na Martin-brodu, gdje je 1739. bio obrambeni čardak. Danas nema naselja. Za etimologiju v. prethodni toponim.

KÚLJANI m. pl. Naselje i predio uz Unu. G. 1806/08. *pagus Kuljani* (CZ, 11/1, 185). Ime je u vezi s utvrdom na unskoj otoci Dobra njiva, koja je bila srušena i kasnije podignuta *Alagića kula*. Kuljani su “stanovnici naselja kod kule” na utoku potoka Kirišnice. U dvorskom kraju su česti toponimi: *Kulišta*, *Čardačišća* i sl. koji upozoravaju na obrambeni ustroj na Uni i u dvorskoj unutrašnjosti.

LEŠNICA f. Utvrda na unskoj otoci kod današnjih Matijevića. Spominje se već 1347. *Leznycha* (possessio) *prope castrum Zyringh* (CD, 11, 436); 1435. - *Lesnyche*; 1558. *Lyschnycz*, *Lesnyeze* (castr.) (CZ, 11/1, 194). Spominje se i kao naselje 1563. do 1604. s ovim hrvatskim prezimenima: Sakčić, Margitić, Vitrić, Banić, Navarički, Naćvić, Vilarić. God. 1558. navodi se u starijem ekavskom i mlađem ikavskom liku. Te su je godine razorili Turci. U osnovi je toponima **lěsъ*/**lěsa* “šuma”, “pleter”, **lěsъna* (ograda) > **lěsъnica*. Usp. toponim *Lišnica* na Usori (Skok, *ER*, 2, 299), *Liješće*, *Lištica* i dr. Usporedi ovdje dvorski toponim *Ljeskovac*.

LÒTINE f. pl. Naselje. God. 1774/75. *Lotine*, a 1806/08. *Lotinje* (pagus). Ojkonim nastao po najčešćem prezimenu *Lòtina*, kojih je u tom selu 1948. bilo 85 članova u 14 obitelji (LPH, s. v.).

LJÈSKOVAC, -òvca, m. Naselje. Već 1526. spominju se ljeskovačka i gvozdanska rudišta (Laszowski, 125–126). Kao naselje: *pagus Leszkowacz* navodi se 1774/75. i 30–ak godina kasnije u jekaviziranom liku *Lieszkovacz* (1806/08.) (CZ, 11/1, 197). Ime je motivirano fitonimom **lěsъka*, a izveden je poimeničivanjem pridjeva *lěsъkov-* (+ *-ac*). Ovim fitonimom motivirani su mnogi toponimi (IG, 4, 74), a osobito hidronimi. Usp. ovdje toponim *Lešnica*. Osim zaselka *Dòlo-*

vi, koji je nastao pluralizacijom od *dol*, svi su pripadni zaseoci prezimenskoga postanja: *Kovačevići*, *Šušnjari*, *Vukšići*, *Zlatovići*.

LJŪBINA f. Potok i naselje. God. 1242. *Lubugn, possessio ad monasterium Topliza* (CD, 4, 168); 1328. *Lubina (praedium)* (CD, 9, 415); 1485. *Lubyna (castrum)*; 1774/75. *Liubina* (CZ, 11/1, 198). Pretpostavljamo da je u osnovi toponima imenica *lŭb*– “kora” (“korito”), usp. *lubanja*, *lubenica*, *paluba*, *lubac*, prezimena: *Lubina*, *Luburić* (Šimunović, 73). Kasniji fonem /lj/ umjesto prvotnoga /l/ mogao je nastati disimilacijom kao *lupina/ljupina*. Osnova *lubъ* “kora”, “ljuska” česta je u hidronimima: *Lubina*, *Lubenice*, *Lubnička rijeka* “potok na sekcijama Petrinje, Konjica, Kladnja” itd. Dickenmann (2, 24) tumači postanje tih toponima osobnim imenom *Ljub*–, što ni akcentski nije uvjerljivo.

MAJDAN m. Naselje. Noviji toponim u vezi s rudarenjem. G. 1774/75. *Maidan* (CZ, 11/2, 6). Današnji majdanski potok je stara Gvozna (v. Gvozdansko). Majdanu je do 1890. pripadalo bivše naselje *Ćelarac* (Korenčić, 251).

MATÍJEVIĆI m. pl. Naselje patronimskoga postanja nasuprot Bosanskom Novom, na mjestu nekadašnjeg grada *Lešnice*. Selo je nastalo za zbjega iz Potkoczarja 1791. Tada se ovdje sklonilo šest pravoslavnih svećenika s pastvom. Poslije rata mnogi su tamo ostali, trajno osnovavši naselje (A. Milinović, *Od davnina. Migracije. Naseljavanje srpskog stanovništva*. Zbornik “Dvor na Uni”, 1991, 70).

NOVI NOVI m. Utvrda koja je nastala na mjestu koje se zvalo *Makarov brod* na prijelazu preko Une, sjeverno od utoka Sane, nasuprot utoku potoka Tunjice u Unu. God. 1483. tu je bila bitka između Turaka i hrvatskoga bana Matije Greba. Nekoliko godina zatim, god. 1490. Zrinski podižu utvrdu koja je bila važna isturena strateška točka u obrani od Turaka. Utvrda se nazivala *Brodski (grad)*, *Novi Zrinski*, *Zrinski Novigrad*, *Ujvar* (mađarski *uj* “novi” i *var* “grad”) *Wywar*, i najčešće *Novi Novi* kao nasuprotna fortifikacija naspram utvrdi *Stari Novi* knezova Blagajskih na utoku Sane u Unu (A. Milinović, *Na udaru turske ekspanzije*. Zbornik “Dvor na Uni”, 1991, 134). Spomen na taj grad ostao je u toponimu *Gràdina*, kako se zove lokalitet na ostacima utvrde, te *Novsko polje*, kako se po imenu utvrde zove ravnica između Dvora i sela Matijevića.

ÒRAOVICA (*Dônjā* i *Gòrnjā*) f. Potok i naselja. God. 1410. *Orehoucha inferior, Orehaucha superior ad castrum Zryn* (Mályusz, Elemér, Zsigmondkori oklevéltár, 2/2, Budapest 1951–1958, 7517). To su stariji dijalekatski likovi (ě > e). Kasniji štokavski lik potvrđen je istom 1806/08. *Oraovca*. Nekoć se zvala *Divuška Oraovica* (Korenčić, 251). U osnovi je imena fitonim **orēhъ* “orah”, vrlo je čest u toponimiji. Toponim je tvoren od poimeničenog pridjeva *oreh(ov)* (+ *-ica*). Izostavljanje fonema /h/ karakteristika je u govoru doseljenog srpskog stanovništva.

ÒSTOJICI m. pl. Naselje. Uz Kobiljak najzapadnija dvorska katastarska općina. Ime naselja je prezimenskoga postanja. Bez potvrda u povijesnim vreli-

ma, jer se naselje osamostalilo krajem 19. stoljeća. Dotad su podaci o žiteljstvu iskazivani s onima u Gornjem Žirovcu (Korenčić, 251).

PÄUKOVAC, -övca m. Naselje. God. 1673. *Paukouitz* (na Glavaševoj karti); 1783/84. *Paukovecz* (CZ, 11/2, 50). U domaćem izgovoru stezanjem samoglasničkog skupa /au/ > /a/ glasi *Päkovac*. U osnovi je ojkonomi zoonim *pauk*, kojim je vjerojatno iz profilaktičkih razloga bilo motivirano osobno ime. Usp. prezimena: *Pauk*, *Paukovac*, te *Pauković* osobito u susjednim općinama: petrinjskoj, kostajničkoj, te ogulinskoj (LPH, 484). *Paukovac* je "posjed, imanje, zaselak u određenoj vlasnosti osobe kojoj je ime *Pauk*". Do 1910. njegovi su se stanovnici iskazivali zajedno s naseljem Goričkom.

PÈDALJ, -dlja, m. Stari grad i naselje. Spominje se u 13. stoljeću: god. 1287. *Peed, terras eorum Peed et Stupnicha vocatas in districtu de Gora* (CD, 6, 607), 1328. spominje se prvi put grad, utvrda *Pedwar* (CD, 9, 414–416). Iz tih potvrda razvidno je da je prvotno ime glasilo *Ped*, vjerojatno po zemljišnoj mjeri "dužina raspona palca i drugog prsta". Usporedi u istom značenju ime *Läkat-küla* na ulasku u Zrinsko polje, s lijeve strane potoka Žirovca, koje je ime motivirano laktom kao zemljišnom mjerom. Slični su toponimi motivirani imenicama: *sežanj*, *stopa*, *pas*, *hvat* i sl. (IG, s. v.). Godine 1501. *eccl. sancti Michaelis de Pedal* (Buturac, 49); 1540. *Pedel (castrum)* (ARj, 3, 112); 1673. *Pedalj s. Michael* na Glavaševoj karti. Ovu staru hrvatsku utvrdu zauzimaju Turci 1558, a god. 1713. *Pedalj* je u ruševnom stanju. Ime *Pedalj* (sa sufiksom -al') javlja se već od kraja 15. stoljeća: *Stari Pedal* (1485, CZ, 11/2, 52–53) i dalje. Sabljar (303) bilježi: "njegda se zvao *Pedel*, *Pedel*, *Podolje*", no prve, najstarije potvrde upućuju na vezu s apelativom *ped* (*peđ-*) "zemljišna mjera".

PODOVI m. pl. Srednjovjekovno naselje na podu, tj. na zaravni nad Unom. Zabilježeni su kao *Podunlan* (vjerojatno *Podoulan*, g. 1329, CD, 9, 414–416), a to je vjerojatno iskrivljeni oblik etničkoga imena *Podovljani* (**Podoulani*) "stanovnici *Podova*". V. *Dvor*.

RIJÈČANI (BÛJINSKĪ) m. pl. Naselje sjeverozapadno od Bujine na gornjem toku rječice Oraovice. Drugi *Rijèčani* su na donjem toku te rječice kod naselja Šakanlija i zovu se *Rijèčani Šakànlijski*.

RÒGULJE f. pl. Naselje nazvano po prezimenu osnivača toga naselja. God. 1774/75. *Rogulje*; 1806/08. *Rogulje* (pagus) (CZ, 11/2, 91). Njemu pripadaju zaseoci *Dábići* i *Vükelići*, koji su prezimenskog, patronimskog postanja.

RÛJEVAC, -vca m. Rudogorje i naselje. God. 1774/75. *Rujevacz* (selo) (CZ, 11/2, 94). U osnovi je imena pridjev *rujъ* "crvenkast", odnosno *rujev*, poimeničen sufiksom -ac. Na tom području nastalo je nekoliko srpskih zaselaka: *Bešltnac* (od tur. *bešlija* "član navalne konjice", Škaljić³, 139), *Prèradovića Břdo* (posjedovni toponim roda *Preradović*), te prezimenski ojkonomi: *Béke*, *Düpale*, *Kljáići*, *Máge*, *Šúte-Šépe*. *Rujevcu* je od 1869. pripadalo novo naselje *Třgovi* na cesti uz potok Žirovac.

RUDEŽI m. pl. Naselje u najmanjoj katastarskoj općini u Zrinskoj gori. Ojkonim antroponimnoga postanja, koji se kao izdvojeno, samostalno naselje iskazuje od 1948. godine.

SÓČANICA f. Potok, brdo, naselje. God. 1329. *Zolchanyza* (CD, 9, 414–416); 1381. *Zelchnica* (CD, 16, 68); 1806. *Szeochanicza* (CZ, 11/2, 122). Sabljar (387) navodi ove imenske inačice: *Seočanica*, *Sevčanica*. Ti likovi upućuju na to da za objašnjenje imena *Sóčanica* valja poći od apelativa *selce*, odnosno od etnika *Selčani s nastavkom *-ica*, u kojem je liku nadošlo pučanstvo /-l/ na kraju sloga zamijenilo vokalom /-o/, kako to biva u istočnohercegovačkom govoru, preko lika **Seočanica* > *Sóčanica*. Takvo izvođenje potvrđuje dugouzlazni naglasak. Usp. ovdje ojkonim *Jóvac* < **Johovac* < *joha* < *jeoha* < *jelha*. Moglo bi se pomišljati na apelativ *sok*, pridjev *sočan* (+ *-ica*), ali se tome protive naglasak i prve srednjovjekovne potvrde.

STRŪGA (BĀNSKĀ) f. Naselje uz Unu. God. 1774/75. *Sztruga* (selo); 1806/08. *Sztruga* (CZ, 11/2, 133). Ime je motivirano koritom rijeke: *struga* “duboko korito rijeke”, “uski prolaz”, “jarak”. *Struga* je zapravo balkanski pastirski termin “uski prolaz (u tor)”. Balkanski oblici pretpostavljaju praoblik **stronga* > **strōga* > *struga*. Usp. Skok, *ER*, 3, 348–9.

ST(U)RGARI m. pl. Čardak iz 17. stoljeća na ušću potoka *St(u)rgar*, koji se danas zove *Srebrnjak*. *St(u)rgari* su “stanovnici uz potok Strgar”. Ime se spominje 1328. godine: *praedium Vzurgar*. Ime lokalitetu i čardaku dao je potok u čijem je imenu **strg-*, korijen koji je u glagolu *strgati* “ljuštiti”, u imenici *strgača* “naprava za struganje, ljuštenje (krumpira)”. Takvo ime priliči brdskom potoku koji je motiviran istim sememom kao hidronimi: *Žrnovica*, *Žrnica*, *Zrmanja*, *Strganac* i sl.

STŪPNICA (Gôrnjā i Dônjā) f. Potok i naselja uz potok po kojemu su ona prozvana. Toponim se spominje već u 13. stoljeću: god. 1265: *in terris scilicet Sirnouicha et Stupnicha vocatas in districtu de Gora* (CD, 6, 607). U ispravi iz 1347. godine stoji da Ljudovit daruje Grguru Šubiću grad Zrin za Ostrovicu te spominje: *terram Stupnicha vocatam prope ipsum castrum (Zryn) habitam* (ARj, 16, 872). Refleksi starohrvatskog fonema /q/ u starim potvrdama upućuju na kajkavski izgovor /q/ > /o/, odnosno štokavski /q/ > /u/, npr. *Stupna* (1249), *Stupno*, *Stopečnik* (Dickenmann, 2, 124–125), te *Stopnik*, *Stopno*, *Stopnica* itd. (Bezljaj, SVI, 2, 222–224). *Stupnica* se izvodi od stupa (**stopa*) “sprava za nabijanje kudjelje, za valjanje vlakana”, kojih je bilo na tom potoku. Uz Gornju Stupnicu nastali su zaseoci Ljubišići i Máljkovići. Usporedi tamo prezime *Stupar*.

SVĪNJICA f. potok, utvrda. Godine 1282: *Zuynnicha (terra)* (CD, 6, 414); 1440. *Zwinicha, possessio in districtu Zryn*, te 1563. *Suinicza, castrum* (CZ, 11/2, 139). Ime potoku je od korijena koji je u glagolu *viti*. Usp. *vin* “krivina”, *svinjak* “gusjenica”; potoci: *Svinec*, *Svinaja* (Dickenmann, 2/131). Često ime za

potoke u svim slavenskim jezicima. Dovođenje u vezu s imenicom *svinja* (Dickenmann, ibidem) krivo je, a protivi se i naglasak.

ŠAKANLIJE f. pl. Naselje. God. 1774/75. *Sakanlie* (selo); 1806/08. *Sakanlie* (selo) (CZ, 11/2, 95). Potvrde, iako kasne, upućuju na turski *sàhan* "bakrena zdjela", "tanjur" (Škaljić3, 542). Šakanlije su izrađivači zdjela, tanjura. Usporedi ovdje *Kepđije* i prezime *Zdjelar* (LPH, s. v.). Uz to novo naselje spominju se zaseoci: *Kovačić-Selo*, *Čorić-Selo*, *Miljković-Selo*, *Lazarević-Selo*, od kojih je likova nastao praktičniji patronimski množinski lik na -ići: *Kovačevići*, *Čorići*, *Miljkovići*, *Lazarevići*. U okrugu Šakanlija nalaze se i ovi zaseoci: *Crnoštrnje*, *Jóvac* (< Johovac), *Kirišnica* ("podvodno zemljište uz rijeku") i *Rijječani Šakanlijski*.

ŠEGËSTIN, m. Naselje. Godine 1774/75. *Szegesztin* (selo); 1806/08. *Segesztin* (CZ, 11/2, 105). Mlađe naselje. Postanje imena nejasno.

ŠVRĀKARICA f. Naselje. God. 1774/75. *Szrakaricza* (selo); 1806/08. *Svrakarica* (selo) (CZ, 11/2, 140). Ime je nastalo po antroponimu zoonimskoga porijekla (kajkavskog oblika *sraka*, ili *svraka*), usp. *Švrakova voda*, *Švrakovo selo* (IG, 5, 265). Prezime *Svraka* prilično je često, pa i u susjednoj općini Kostajnici (u selu Bačin). Vrlo je čest toponim, usp. *Svrāčica* sa srednjovjekovnim potvrđama u susjednoj petrinjskoj općini (CZ, 11/2, 140).

ÛDETIN m. Naselje. U starijim potvrđama *Hudetin*: 1435 *Hudetyn* (possessio); 1487. *Hwdetin* (villa); 1774/75. *Udetin* (selo) (CZ, 11/2, 158). Sve potvrde upućuju na osobno ime *Hudeta*. Usporedi imena: *Hudac*, *Hudel*, *Hudoba*, *Hudina* (Šimunović, 88) te mnogobrojna prezimena: *Hudak*, *Hudan*, *Hudi*, *Hudin*, *Hudoba* itd. (LPH, 237). Bila su to zaštitna, profilaktička imena. Toponim *Hudetin* znači "posjed Hudete". Nadošlo pravoslavno pučanstvo nije imalo u svom govoru fonema /h/, pa je stoga izostavljen (Udetin). Danas se izgovara *Détin*.

ÛNČANI m. pl. Naselje uz Unu. U srednjovjekovnim ispravama zapisano je: *Pounje*; 1268. *Povnyna terra* (CD, 5, 514); 1270. *Powonia terra que est abbatiss /toplicensis/* (ibidem); 1278. *terras Pouona, insula Wlkon* (vjerojatno Vlkou) *vocatam, cum aliis parvis insulis in flumen Wen existentibus* (CD, 6, 278); 1334. *eccl. sancti Stephani de Pownya* (Buturac, 46), i 774/75. *Unchani* (selo) te dalje *Unčani* (CZ, 11/2, 159). Ime je nastalo vjerojatno preko etnika *Pounci/(Po)unčani* "stanovnici Pounja" izostavljanjem prefiksa /po-/. Usporedi *Pokupci*, *(Po)kupčani* "stanovnici Pokuplja" i sl. Unčanima pripada zaselak *Ravnice* uz Unu.

VÒLINJA f. Potok i naselje. Godine 1783/84. *Volinia* (selo); 1806/08. *Volinia* (CZ, 11/2, 186) U osnovi je ojkonima ili apelativ *vol* sa sufiksom -inja (kao u rob/robinja, Drava/Dravinja, Sava/Savinja i sl.) (Dickenmann, 2, 160), ili augmentativni lik **Volina* iskrivljen u *Volinja*, kao *Bujinja* (mj. Bujina) i sl.

VŘPOLJE (Bânskô) n. Naselje među potocima Grabovicom i Dabranicom (: *dabar* "dolina"). Godine 1485. *Werhpolye* (villa); 1774/75. *Verpolie* (selo) (CZ, 11/2, 171). Banskom Vrpolju pripada zaselak *Arbùtine Vřpoljskê*.

ZĀKOPA f. Naselje. Godine 1294. *omnes ierras seu possessiones ex ista porte fluvii Wn vocati inter Zakop et terras epistopatus Tyniniensis ecclesie existentes* (Opis međa i posjeda na Uni iz god. 1294. ARj, 22, 36; CD, 7, 185); 1774/75. *Zakopa* (selo). *Zakop(a)* se pojavljuje kao zemljopisni termin u značenju "rov", "jarak", "opkop", "dublje usečeno korito potoka" (R SANU, 6, 14). Tu je potok Svinjica sa svitkom u podnožju brda Zakope na desnoj strani potoka.

ZĀMLAČA f. Naselje. Kao posjed spominje se godine 1407. *Zamlachya* (possessio) (Starine 39, 289). Godine 1464. *Zamlachye* se navodi i kao gospodarstvo (CZ, 11/2, 181). Od 18. stoljeća pojavljuje se, mjesto lika Zamlače, iskrivljen lik *Zamlača*. Izvodi se od zemljopisnog termina *mlaka* "baruština", "naplavina" koje čini različeno korito Une na tom području.

ZRĪN m. Srednjovjekovna utvrda i naselje. Posjed knezova Šubića, koji su se po njemu prozvali Zrinski. Valja odbaciti neosnovanu tvrdnju da je Zrin stara Sidrona, rodno mjesto sv. Jerolima (Mažuranić, 2, 1693). Kao lokalitet spominje se 1302. *Zyryn* (locus) (CD, 8, 27); 1328. već je utvrđen grad: *Zyryn* (castrum) (CD, 9, 1410). God. 1334. spominje se kao župa: *ecclesia beate Virginis de Zrin* (Buturac, 45). Od 14. do 16. stoljeća javljaju se ove grafije: *Zyryn*, *Serin*, *Zerin*, *Zeren* (Mažuranić, 2, 1693). Oronim *Zrin* (: зрьѣнъ) u vezi je s glagolom *zrěti* "motriti" (Skok, ER, 3, 66). Tim imenom imenuju se vrhovi, stražišta, razgledi. Usporedi od istoga korijena toponime: *Ozren*, *Prizren*, *Zrenjak* itd. Po Zrinu se prozvala *Zrinska gora*, potok *Zrinčica*, *Zrinsko polje*. Kao katolička župa *Zrin* je imao 1857. godine 620 stanovnika. Poslije 2. svjetskog rata, a osobito u tom ratu, ta je hrvatska župa opustjela.

ZŪT m. Naselje. Godine 1774/75. *Zuth*; 1806/08. *Zut* (selo) (CZ, 11/2, 195). Naselje je 1857. imalo 29 kuća i 330 stanovnika, a pripadala su mu neka selišta i područje Kotarana (Sabljar, 491). Ime je nejasno.

ŽĪRŌVAC, -vca m. (Dônji i Gôrnji). Potok i naselja. Godine 1265. *Sirounicha terra* (CD, 5, 347); godine 1266. *Serouicha* (terra); 1278. *cadit in fluvium Syreniche vocatum...in flumen Wounnam* (CD, 6279), 1328. *Zirounicha* (CD, 9, 415), 1334. *ecclesia de Sironicha* (Buturac, 46); 1429. *Syrownycza, castrum*; 1774/75. *ober Zirovac/unter Zirovac* (CZ, 11/2, 188–189). Potvrde se mogu čitati kao *Žirounica*, *Žirovník* već prema tome jesu li se uz ime podrazumijevale imenice *rijeka* ili *potok*. Tek od 1774/75. javlja se današnji oblik *Žirovac*. Pretpostavljamo da je u osnovi imena imenica *žir* (жиръ) u značenjima "hrastov plod", "voće općenito" (Mažuranić, 2, 1714), te "hrana općenito" i "paša". Značenjska je i etimološka veza s glagolom *žiti* (Skok, ER, 3, 681). Uz naselje Gornji Žirovac spominju se prezimenska imena zaselaka: *Ćorić-Břdo*, *Glúšci*, *Súzići*, zatim *Râdašnica* (potok i po njemu zaselak, od osobnog imena Radaš), *Bârnyača* (:bara

“naselje uz barovito zemljište”) i *Mrâčaj* (Žirovački), te bivše naselje *Krnajski potok*. Žirovac se od 1857. do 1890. iskazivao kao *Čukur* (Korenčić, 253). To je turska imenica *čukur* “jama”, “jama u kojoj je naslagano zemljano posuđe da se peče”. Lončarski termin (Skok, *ER*, 1, 368).

Résumé

OÏKONYMIE DE LA COMMUNE DE DVOR SUR UNA EN BANIIJA (CROATIE)

Sur le territoire de la commune de Dvor sur Una en Banija (Croatie) l'auteur trouve une très riche toponymie moyenâgeuse. Il explique sa motivisation sociale en tant que le reflet d'une conception du monde de la part du peuple d'alors, des événements qui ont eu lieu dans les temps qui ont précédé l'arrivée des Osmanlis, et il expose les caractéristiques linguistiques par lesquelles cette toponymie est représentée en tant qu'un système toponymique développé.

Depuis la fin du 15-ème siècle les avances turques résultèrent des camps des réfugiés: les migrations et les immigrations. C'est depuis ce temps-là que le tableau ethnique de la population de la commune de Dvor devient de fond en comble changé. La population nouvellement immigrée est pour la plupart de la nationalité serbe (orthodoxe). Tout au commencement, elle se place un peu plus distant de Una, en Banija, sur les territoires des demeures déjà désertes et dépeuplées et sur des hameaux nouvellement constitués du terrain. A la différence de l'oïkonymie croate moyenâgeuse qui est héritée, motivée par les qualités du terrain et les façons de vivre sur un tel terrain, la nouvelle oïkonymie est tout différente. Elle représente le reflet d'une vie patriarcale et communautaire et de l'origine patronymique. Elle est partant formée des noms de personnes (sobriquets, noms de famille) en forme du pluriel. L'habitat est nommé par le nom du chef de lignée et ces noms désignent les hommes qui ont quelque relation, de sang ou quelque autre, avec la personne qui a donné le nom à l'habitat nouvellement fondé. Cette nouvelle oïkonymie est très nombreuse, de l'origine du type patronymique (en *-íci*, *ci*, *-ari*, ou bien seulement un anthroponyme en forme du pluriel), elle se rapporte exclusivement sur les hameaux qui sont par la nature du type dispersé, assez instable en tant que demeure et avec des nominations très mal standardisées. Ces habitats sont créés par la population serbe et leurs dénominations par leurs statuts, contenus, formes sont tout différentes de l'oïkonymie précédente dont la naissance était naturelle, formée par degrés et qui s'est maintenue pour la plupart jusqu'aujourd'hui.